

Mevlâna Celâleddin Rûmî

MESNEVÎ HİKÂYELERİ

Hazırlayan

Şefik CAN

Emekli Öğretmen Albay

(931-8)

YAYIN NU: 554

KÜLTÜR SERİSİ: 241

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-461-2

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2003

17. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: İskender Türe

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5

Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika No: 45103

İstanbul - 2022

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

(Parantez içindeki rakamlar, cilt numarası ile hikâyenin başladığı beyit numarasını gösterir)

ÖNSÖZ	15
Pâdişah ve hasta câriye (c.1, 36)	17
Bakkal ve Papağan (c. 1, 245).....	23
Hristiyanları öldüren Yahudi pâdişahın hikâyesi (c. 1, 325)	24
Padişahın bir anneye çocuğunu ateşe attırması hikâyesi (c. 1, 783)	32
Hûd (a.s.) zamanında Âd kavmini helâk eden rûzgârın hikâyesi (c. 1, 854).....	34
Arslan ve av hayvanları (c. 1, 900)	35
Azrâil'in bakışından korkan adamın hikâyesi. (c. 1, 956).....	42
Hüdhüd hikâyesi. (c. 1, 1202)	42
Kayser'in elçisinin Hz. Ömer'in kerâmetlerini görmesi (c. 1, 1390).....	44
Tâcir ile papağanı (c. 1, 1547)	48
İhtiyar çalgıcının mezarlıkta Allah için çeng çalması hikâyesi (c. 1, 1913)	51
Hannâne Direği'nin inlemesi mu'cizesi (c. 1, 211).....	56
Ebû Cehil'in avucundaki taşların konuşması (c. 1, 2154)	57
Bedevî ile karısı (c. 1, 2252)	58
Bir nahivci yâni gramerci ile gemici hikâyesi (c. 1, 2835).....	71
Bir Kazvinlinin vücuduna arslan resmi döğdürmesi (c. 1, 2982).....	72
Kurt ile tilkinin arslanın maiyyetinde ava gitmeleri (c. 1, 3013)	73
Âşık ile sevgilisi (c. 1, 3056).....	76
Hz. Yusuf'un misâfirinden armağan istemesi (c. 1, 3157).....	77
Vahiy kâtibine vahyin ışığı vurunca, âyeti Peygamber efendimizden önce okuması (c. 1, 3228)	79
Bâûr oğlu Bel'am'ın hikâyesi (c. 1, 3298)	80
Sağırın hasta komşusuna hatır sormaya gitmesi (c. 1, 3360).....	81
Rum halkı ile Çinlilerin ressamlıkta bahse girişmeleri (c. 1, 3466).....	83
Kölelerin Lokman'a iftira etmeleri (c. 1, 3584)	84
Hz. Ömer zamanında Medine'de yangın çıkması. (c. 1, 3707).....	85
Düşmanın Hz. Ali'nin yüzüne tükürmesi (c. 1, 3721)	86
Hz. Peygamber efendimizin, Hz. Ali'nin seysisinin kulağına; "Ali'nin şehid edilmesi senin elinle olacak Bunu sana haber veriyorum." diye buyurması. (c. 1, 3844)	90
Şeytanın sapıklığına karşı, Âdem'in kendini beğenmesi. (c. 1, 3983)	92
Hz. Ömer zamanında birisinin, kaşındaki beyaz kılı ramazan hilâli sanması (c. 2, 112)	93
Yılancının yılanlıdan yılan çalması (c. 2, 135).....	93

Yol arkadaşının İsâ(a.s.)'dan kemikleri diriltmesini istemesi (c. 2, 141)	94
Sûfinin hizmetçiye hayvanını tımar etmesini söylemesi. (c. 2, 156)	96
Pâdişahın, doğan kuşunu ihtiyar köylü kadının evinde bulması (c. 2, 322).....	99
Şeyh Ahmed Hidraveyh'in borçlular için helva satması (c. 2, 376)	100
Bir kişinin bir zâhidi "Çok ağlama ki gözün kör olmasın." diye korkutması (c. 2, 445)	104
Bir köylünün karanlıkta kendi öküzü sanarak arslanı okşaması (c. 2, 503).....	105
Sûfilerin semâ meclisi tertip etmek için misâfirin eşeğini satmaları (c. 2, 514)	105
Kadı tellâllarının bir müflisi şehirde dolaştırarak halka bildirmeleri (c. 2, 585)	109
Bir suç yüzünden anasını öldüren kişiyi halkın kınaması (c. 2, 776)	112
Pâdişahın iki köleyi imtihan etmesi (c. 2, 843).....	113
Bir doğan kuşunun virânedede baykuşlar içine düşmesi (c. 2, 1131)	119
Duvarın üzerinde bulunan susamış bir kişinin suya kerpiç atması (c. 2,1192)	121
Bir vâlinin yola dikenli çalı dikene "Diktiğin dikenleri sök." diye emir vermesi (c. 2, 1227)	122
Zünnûn-ı Mısırî'nin dostlarının tımarhâneye gelmeleri (c. 2, 1386)	124
Efendisinin Lokman'ın zekâsını anlamaya çalışması (c. 2, 1462)	126
Bir filozofun; "Suyu kaynağından keserse.." âyetini inkâr etmesi (c. 2, 1633).....	131
Mûsâ (a.s.)'ın bir çobanın candan yakarışını, hoş görmemesi (c. 2, 1720)	132
Bir emirin, ağzına yılan kaçan birisini incitmesi (c. 2, 1878)	135
Bir adamın ayının yaltaklanmasına, vefâsına güvenmesi (c. 2, 1969).....	137
Kör dilencinin iki körlüğü (c. 2, 1993)	139
Delinin Calinus'a yaltaklanması (c. 2, 2095).....	140
Bir kuşun kendi cinsinden olmayan bir kuşla beraber uçmasının ve tane toplamasının sebebi (c. 2, 2103)	141
Hz. Peygamberimiz'in hasta bir sahabeye hatır sormaya gitmesi (c. 2, 2210).....	141
"Hastalığımda niçin benim hâlimi hatırımı sormaya gelmedin?" diye Hakk Teâlâ'nın Mûsâ(a.s.)'a vahyetmesi (c. 2, 2157).....	145
Bir bahçivanın sûfi, fakih ve alevîyi birbirinden ayırıp yalnız bırakması (c. 2, 2167)	146
Ermiş bir zâtin Bâyezid-i Bestamî hazretlerine; "Kâbe benim; etrafımda tavaf et!" demesi (c. 2, 2218).....	149
"Neden bir fahişeyi nikahla aldın?" (c. 2, 2333)	150
Bir kişinin,kendini deli gösteren büyük bir zâta hile ile söz söyletmesi (c. 2, 2338)	151
Bir köpeğin kör bir dilenciye saldırması (c. 2, 2355)	153
Muhtesibin ile sarhoş (c. 2, 2387)	154
İblis'in "Namaz vakti geldi, kalk!" diye Muâviye'yi uyandırması. (c. 2, 2604)	154
Bir kadı'nın kadılıktan şikâyet etmesi, vekilinin de ona cevap vermesi (c. 2, 2744).....	158
Cemaatle namaz kılmayı kaçırın kişinin üzüntüsü (c. 2, 2771).....	158
Ev sahibinin birisinin seslenmesi yüzünden hırsız kaçırması (c. 2, 2793)	159

Münâfıkların İslâm'a zarar verecek bir mescidi (Mescid-i Dırâr'ı) yapmalarının hikâyesi (c. 2, 2825)	161
Kaybolmuş devesini arayan kişi (c. 2, 2911)	166
Bir Hindlinin başına belâ olan bir iş yüzünden, arkadaşı ile kavga etmesi (c. 2, 3027)	169
Oğuzların, birini korkutmak için başka birini öldürmeye kalkışmaları (c. 2, 3045)	170
İhtiyar bir adamın hastalıklardan hekîme şikâyet etmesi (c. 2, 3088)	171
Babasının cenâzesi önünde feryâd eden bir çocuk ile Cuha'nın hikâyesi (c. 2, 3116)	171
Bir bedevînin çuvala kum doldurması ve bir filozofun da onu kınaması (c. 2, 3176)	172
İbrahim Edhem hazretlerinin deniz kıyısında gösterdiği kerâmetler (c. 2, 3110)	174
Birinin şeyhin aleyhinde bulunması ve müridin cevabı (c. 2, 3303)	175
"Allah işlediğim günâhlara karşılık bana bir şey yapmıyor." diyene Şuayb(a.s.)'in cevabı (c. 2, 3364)	178
Fârenin devenin yularından tutup çekmesi (c. 2, 3436)	180
Gemide hırsızlıkla suçlanan bir dervişin kerâmetleri (c. 2, 3478)	181
Şeyhin önünde çok konuşan sûfiyi arkadaşlarının kınaması (c. 2, 3506)	183
Yahya(a.s.)'in anasının karnında iken Îsâ(a.s.)a secde etmesi (c. 2, 3603)	184
Meyvesinden yiyenin ölmeyeceği bir ağacı arayış (c. 2, 3641)	185
Üzümü her biri başka bir adla tanıyan dört kişinin üzüm için kavgaya tutuşmaları (c. 2, 3681)	187
Tavuk tarafından büyütülen kaz yavrularının hikâyesi (c. 2, 3766)	188
Hacıların çölde yapayalnız buldukları zâhidin kerâmetlerine şaşırıp kalmaları (c. 2, 3788)	189
Hırs ve tama'ları yüzünden fil yavrusunu yiyenlerin hikâyesi (c. 3, 69)	190
Dostların yanlışı yabancıların doğrusundan daha iyidir. (c. 3, 172)	193
Cenâb-ı Hakk'ın Mûsâ(a.s.)'a; "Bana günah etmediğin bir ağızla duâ et!" diye buyurması (c. 3, 180)	194
Duâ eden kişinin "Allah" demesinin Hakk'ın "Lebbeyk" demesi ile aynı olduğunun açıklanması. (c. 3, 189)	194
Tedbirsiz şehirli ile kurnaz köylünün hikâyesi. (c. 3, 236)	195
Sebe'lilerin hikâyesi: (c. 3, 282)	201
Hastaların her sabah Hz. Îsâ'nın ibâdet yerinin önünde şifâ ve duâ isteği ile toplanmaları. (c. 3, 298)	203
Doğan kuşunun, kazları dere kenarından ovaya çağırması. (c. 3, 432)	204
Mecnûn'un Leylâ'nın mahallesinde oturan bir köpeği okşaması. (c. 3, 567)	204
Çakalın boya küpüne düşüp boyanması ve çakallar arasında tâvusluk dâvâsına kalkışması. (c. 3, 721)	205
Gevezenin bıyığını yağlayıp; "Şunu bunu yedim." diye öğrenmesi. (c. 3, 732)	206
Hârût ile Mârût'un hikâyesi (c. 3, 801)	208
Firavun'un Mûsâ(a.s.)'ı rüyâsında görmesi ve onun doğmaması için tedbirlere girişmesi. (c. 3, 840)	210

Yılacının donmuş, uyuşmuş bir ejderhayı iple bağlayıp Bağdat'a getirmesi. (c. 3, 994)	216
Filin nasıl bir hayvan olduğu ve şekli husûsunda ihtilâf edilmesi. (c. 3, 1259)	218
Hz. Nûh ve oğlu Kenan (c. 3, 1309).....	219
Hz. Mûsâ ve Firavun. (c. 3, 1067).....	222
Yeni evli bir zatın sakalındaki ağarmış kılları berbere ayıklatması (c. 3, 1376).....	229
Bir âşıkın sevgilisinin yanında aşk mektubu okumaya kalkışması. (c. 3, 1406).....	229
Dâvud (a.s.) zamanında bir adamın; "Allahım; bana eziyetsiz, helâl bir rızık ver!" diye duâ etmesi. (c. 3, 1450).....	230
Bir öğretmen hikâyesi. (c. 3, 1522).....	241
Dağda yalnız başına yaşayan bir dervişin hikâyesi: (c. 3, 1614)	245
Katırın, deveye şikâyetinde bulunması. (c. 3, 1746)	248
Bir şeyhin, oğullarının ölümüne ağlamaması. (c. 3, 1772)	248
Kör bir ihtiyarın Kur'ân'ı yüzünden okuması (c. 3, 1835)	250
Lokman'ın sabrı (c. 3, 1842).....	252
Şeyh Dakûkî ve kerâmetleri. (c. 3, 1924)	253
Tilkileri ayakları kurtarır; onlar kendilerini kuyrukları kurtardı sanırlar. (c. 3, 2227)	264
Hz. Yûsuf'un rüyâsı (c. 3, 2334).....	265
Îsâ(a.s.)'ın ahmaklardan dağa kaçması. (c. 3, 2570)	266
Sebe'lilerin ahmaklığı (c. 3, 2600).....	268
Bir hırsıza "Gece yarısı bir duvarın dibinde ne yapıyorsun?" demeleri, hırsızın da "Burada davul çalıyorum." demesi. (c. 3, 2799)	276
Tavşanın gökteki "ay"dan, elçi olarak file haber getirmesini inkâr ettiler ya, işte o uydurma masalın sırrı, hakikati: (c. 3, 2806)	277
Her kış köpeklerin "Yaz gelince kendimize kışın barınmak için bir ev yapalım." diye ahdetmelerinin hikâyesi. (c. 3, 2885).....	277
Sûfinin boş bir sofraya duyduğu aşk. (c. 3, 3014).....	278
Bir bey ile, namaza pek düşkün olan kölesinin hikâyesi. (c. 3, 3055)	279
Mâlik oğlu Enes hazretlerinin peşkirini ateşle dolu tandıra atması (c. 3, 3110)	279
Susuz kalmış bedevilere Peygamber Efendimizin yetişmesi. (c. 3, 3130)	280
Kâfir bir kadının kucağındaki bebeğin Peygamberimizi görünce dile gelmesi (c. 3, 3220).....	283
Bir tavşancıl kuşunun Peygamber Efendimizin pabucunu kapıp havalanması (c. 3, 3238)	284
Bir adamın Hz. Mûsâ'dan hayvanların, kuşların dillerini öğrenmeyi istemesi. (c. 3, 3266)	285
Çocuğu yaşamayan bir kadının ağlaması ve Allah'a yalvarması. (c. 3, 3399).....	290
Hz. Hamza'nın zırhsız savaşa girmesi. (c. 3, 2419)	291
Aşkın kudretine dair bir hikâye (c. 3, 3686).....	292
Hz. Meryem yıkanmak için çıplak bulunduğu bir sırada Rûhu'l-Kudüs'ün insan şeklinde görünmesi (c. 3, 3701).....	300
Bir sevgilinin, garib âşıkına; "Gezdiğin şehirlerden hangi şehri daha güzel buldun?" diye sorması (c. 3, 3808)	302

Âşık öldüren meşcit (c. 3, 3922)	302
Nohut hikâyesi (c. 3, 4159)	307
Seyislerin ıslık çalmaları yüzünden tayın ürküp su içmemesi. (c. 3, 4292).....	312
Hız. Peygamberin esirlere bakıp gülümsemesi (c. 3, 4473)	313
Sivrisineğin Hız. Süleyman'a rüzgârdan şikâyet etmesi. (c. 3, 4624).....	316
Uzun bir ayrılığa düşmüş bir âşıkın hikâyesi. (c. 3, 4749).....	318
Vaaza başlayınca zâlimlere, merhametsizlere, imansızlara hayır duâda bulunan vâiz. (c. 4, 81)	325
Karısını yabancı bir erkek ile yakalayan sûfi. (c. 4, 158).....	326
Güzel kokudan bayılan debbâğın hikâyesi. (c. 4, 257).....	328
Bir Yahûdî'nin Hız. Ali'ye; "Eğer Allah'ın seni koruyacağına güveniyorsan, kendini şu yüksek yapının üstünden aşağı at." demesi. (c. 4, 353).....	330
Mescid-i Aksâ ve keçiboynuzu hikâyesi. (c. 4, 388)	331
Hız. Osman'ın halifeliğinin ilk hutbesi. (c. 4, 487).....	333
Belkıs'ın Sabâ şehrinde Süleyman(a.s.)'a hediyeler göndermesi. (c. 4, 563).....	334
Kil yiyen bir adamın, bir attârın kilden olan tartısını yemesi. (c. 4, 625).....	347
Dervişin rüyâsı (c. 4, 678)	348
İbrahim Edhem hazretlerinin tâcını, tahtını terk edip gitmesi. (c. 4, 726)	350
Susuz bir adamın, su sesi duymak için dereye ceviz atması. (c. 4, 745)	351
Hız. Halîme'nin Mustafa aleyhisselâmı sütten kesince kaybetmesi ve bulması. (c. 4, 915)	352
Köpeğin kör dilenciye saldırması (c. 4, 1045)	356
Bir şâirin hikâyesi (c. 4, 1156)	356
Firavun ve veziri Hâmân. (c. 4, 1240).....	359
Gül bahçesinde (c. 4, 1358)	360
Pâdişah ile Kölesi (c. 4, 1490)	361
Mecnûn ile devesi (c. 4, 1533).....	363
Kocaman sarıklı bir din âliminin hikâyesi: (c. 4, 1578).....	364
Şerefini korumak için methiyeler yazan kişinin hikâyesi. (c. 4, 1739)	366
Bâyezid-i Bestâmî hazretlerinin yıllarca önce Ebu'l-Hasan Harkanî'nin dünyaya geleceğini müjdelemesi; (c. 4, 1802).....	368
Bir adamın "Bu işi sen başkasına danış; çünkü ben, senin dostun değilim!" demesi (c. 4, 1969)	371
Birisinin, Hız. Peygamber'e, yaşlı ve tecrübeli kumandanlar varken Hüzeyl Kabilesi'nden bir genci kumandan yaptığından ötürü itirazda bulunması. (c. 4, 2038).....	372
Bâyezid-i Bestâmî ve müritleri. (c. 4, 2102).....	374
Üç balığın hâlleri ve sonları (c. 4, 2204)	376
Tutulan bir kuşun vasiyeti (c. 4, 2244)	378
Mûsâ (a.s.) ile Firavun'un konuşmaları. (c. 4,).....	379

Zenci ile ayna (c. 4, 2490)	391
Pâdişahın doğanı ile kocakarnn hikâyesi (c. 4, 2628).....	392
Çocuğu tehlikeli bir durumda olan bir kadının Hz. Ali'den çâre araması (c. 4, 2657)	392
Arap emirlerinin, Hz. Mustafa (s.a.v.)'ya gelip; "Mülkü bizimle paylaş da ortada kavga bulunmasın." diye teklif edişleri (c. 4, 2779).....	394
Mümin ile filozofun konuşmaları. (c. 4, 2833)	395
Pâdişahın nedîmine kızması (c. 4, 2933).....	398
Şehzâde ile Büyücü kadının hikâyesi. (c. 4, 3085).....	401
Kıtlık zamanı neşeli olan zâhidin hikâyesi. (c. 4, 3242).....	407
Üzeyir(a.s.)'in oğullarının, kendisinden babalarını sorması (c. 4,)	409
Katır ve deve. (c. 4, 3377)	410
Kıbtî (Mısırlı) ile Sıbtî (İsrâilli) (c. 4,)	412
Kadın ve armut ağacı (c. 4, 3544).....	414
İskender-i Zülkarneyn ve Kaf Dağı. (c. 4, 3711).....	415
Karncalar ve kalem (c. 4, 3721)	416
Cebrâil (a.s.) ve Hz. Peygamber Efendimiz (c. 4, 3755).....	417
Hakîm ve Tâvus Kuşu. (c. 5, 536).....	418
İmânsız obur misâfir. (c. 5, 64)	420
Köpeği açlıktan ölen bedevinin hikâyesi. (c. 5, 477)	423
Bir ceylan yavrusunun eşekler ahırında mahpus olması (c. 5, 833)	424
Sultan Muhammed Harzemşâh'ın, Râfıziler'e "Bu şehirden Ebubekir adında birini bana getirin, size eman vereyim." demesi. (c. 5, 845)	426
Bir âşığın sevgilisine yapıp ettiklerini sayıp dökmesi (c. 5, 1242).....	427
Anasının karnında havlayan köpek yavruları (c. 5, 1445)	428
Darvanlıların hikâyesi. (c. 5, 1473)	429
Âdem(a.s.)'in yaratılışında Cebrail'in toprak alması (c. 5, 1556)	430
Ayaz'ın çarığı ile postunu sarayda bir odada saklaması. (c. 5, 1857)	437
Mecnûn'un aylık derdinden hastalanması (c. 5, 1999)	443
Zâhid ile kıskanç karısı ve cârîyesinin hikâyesi (c. 5, 2163)	445
Nasuh Tövbesi'nin hikâyesi (c. 5,).....	447
Tilki ve eşek hikâyesi (c. 5, 2326)	451
Bir zâhidin tevekkül denemesi hikâyesi: (c. 5, 2401).....	459
Oduncunun eşeğinin Arap atlarına özenmesi (c. 5, 2361).....	460
Eşekleri topladıkları için korkup saklanan adamın hikâyesi (c. 5, 2538).....	461
Gazninli Şeyh Muhammed Serrezî'nin hikâyesi (c. 5,).....	462
Bir şeyhin müridinin kalbinden geçenleri bilmesi. (c. 5,)	466
İbret alınacak açgözlü öküz (c. 5, 2855)	467

Acâip bir hâle düşerek gündüzleri pazarda fenerle dolaşan bir râhibin hikâyesi (c. 5, 2887)	468
Meyve hırsızı ile bağ sahibinin hikâyesi (c. 5, 3077).....	469
Yoksul bir dervişin, Herat'ta Horasan Amîdi'nin süslü püslü kölelerini görmesi (c. 5, 3165).....	470
Mecnûn'a "Leylâ'dan daha güzelleri var" demeleri (c. 5, 3286).....	471
Çirkin sesli bir müezzinin kâfirler diyarında ezan okuması ve bir kâfirin ona hediye vermesi. (c. 5, 3367).....	472
Bir kadının kocasına; "Eti kedi yedi." demesi. (c. 5, 3449)	473
Bir beyin kölesinden şarap istemesi ve zâhidin taş atarak şarap testisini kırması. Beyin bunu duyunca zâhidi cezâlandırması. (c. 5, 3439).....	474
Uzun boylu kardeşle kısa boylu kardeşin hikâyesi (c. 5,)	480
Ev sahibi karı kocanın "Yağmur yağmaya başladı, misâfir gidemiyecek, bize yük olup kalacak." diye sızlanmasının hikâyesi. (c. 5, 3647).....	481
Nefsi ile savaşmamış, gölgede yetişmiş, aşk derdini çekmemiş dervişin hikâyesi (c. 5, 3737)	484
Ayyazî'nin nefsini suçlamasının hikâyesi. (c. 5, 3780)	486
Elindeki kırk kuruşun her gün bir mikdarını denize atan adam (c. 5, 3815)	487
Musul emîrinin cariyesini Mısır halifesinin istemesi (c. 5, 3831)	489
Birisinin, vaaz eden hocaya; "Bircun üstüne konmuş olan kuşun başı mı daha kıymetlidir, yoksa kuyruğu mu?" diye sorması. (c. 6, 129).....	493
Hakk'ı inkâr eden gönül, çakmağını yakmak ister ama, Hakk'ın eli çıkan kıvılcımı söndürür. (c. 6, 357)	494
Kuş ve avcı (c. 6, 435).....	494
Bir kervancının, hırsızlar tâcirlerin mallarını alıp götürünceye kadar susması. Ondan sonra bağırıp çağırma başlaması. (c. 6, 542).....	498
Bir âşıkın, sevgilisini beklerken uykuya dalması (c. 6, 593)	499
Mahmûr Türk emîrinin seher vakti çalgıcıyı çağırması (c. 6,)	500
Bir adamın koçunun ve elbiselerinin çalınması (c. 6, 467)	504
Garip bir şâirin aşûre günü Haleplilerle konuşması. (c. 6, 777)	504
Bir kişinin gece yarısı bir sarayın kapısı önünde sahur davulu çalması. (c. 6, 846)	506
Bilâl-ı Habeşî (c. 6, 886).....	507
Hilâl'in zayıflığı (c. 6, 1111)	512
Geri geri giden at. (c. 6, 1118).....	514
Dolunayın hikâyesi (c. 6, 1207).....	515
Bir ihtiyar kadın allık sürerdi, ama yüzü boyayı kabul etmezdi. (c. 6, 1222).....	515
"Allah seni evine barkına sağ ve sâlim kavuştursun." diyen dervişin hikâyesi. (c. 6, 1237).....	518
Bir evden ne istedi ise "Yok!" cevabı alan bir dervişin hikâyesi. (c. 6, 1250)	518
Hasta adam, sûfi ve kadı. (c. 6, 1293).....	519
Sultan Mahmud ile Hindli kölenin hikâyesi. (c. 6, 1383).....	525

Türk'ün; "Terzi benden bir şey çalamaz!" diye bahse girişmesi ve malını rehin olarak vermesi. (c. 6, 1665).....	526
Eziyete sabretmek, zahmete katlanmak, sevgilinin ayrılığına sabretmekten daha kolaydır. (c. 6, 1758).....	531
Süfi ile papaz (c. 6, 1780).....	531
Çalışıp çabalamadan rızık dileyen bir fakirin hikâyesi. (c. 6, 1834).....	532
Şeyh Hasan Harrakanî'nin müridinin hikâyesi (c. 6, 2044).....	537
Biri müslüman, öbürü hıristiyan, üçüncüsü de yahûdi olan üç yolcunun hikâyesi. (c. 6, 2377).....	540
Deve, öküz ve koçun buldukları otun hikâyesi. (c. 6, 2457).....	544
Pâdişah camiye giderken yol açmak için insanların dövülmesi hikâyesi (c. 6, 2464).....	545
Pâdişah ile maskarası Delkak'ın hikâyesi (c. 6, 2510).....	545
Fare ile kurbağa hikâyesi (c. 6, 2632).....	548
Sultan Mahmud ile hırsızların hikâyesi (c. 6, 2816).....	552
Denizden mücevher çıkaran su sığırının hikâyesi. (c. 6, 2922).....	554
Abdülgavs adında bir adamı perilerin kaçırıp götürmelerinin hikâyesi. (c. 6, 2974).....	556
Tebriş polis müfettişi ile maaş bağlanan adamın hikâyesi (c. 6, 3014).....	557
Cafer hazretlerinin bir kaleyi tek başına zabtettirmeye gelmesi (c. 6, 3029).....	561
Şaşı Ömer'in Şiilerin dükkânlarından ekme almaya gitmesi. (c. 6, 3220).....	562
Hız. Musa'nın güttüğü sürüden bir koyun kaçmasının hikâyesi (c. 6, 3281).....	563
Harzemşah, emîrlerden birinin bindiği atı çok beğendi. Fakat Vezir pâdişahı o attan soğuttu. (c. 6, 3345).....	564
Bir pâdişahın üç oğluna; "Filân kaleye gitmeyin..." diye vasiyette bulunması! (c. 6, 3583).....	567
Her yolu deneyerek emîrden para almaya çalışan dilencinin hikâyesi (c. 6, 3799).....	582
Zorla şarap içirilen bir din adamının hikâyesi. (c. 6, 3914).....	584
İmri'ül-Kays'ın hikâyesi (c. 6, 3986).....	586
Rüyasında gördüğü defineyi Mısır'a aramaya giden adamın hikâyesi (c. 6, 4206).....	587
Bir kadının Cûhî'nin karısına gönül vermesi ve onu elde etmek için bir sandık içinde kalması (c. 6, 4449).....	591
Hakk Teâlâ'nın Azrâil(a.s.)'a; "Rûhlarını aldığın insanlardan en fazla kime acırsın?" diye sorması. (c. 6, 4749).....	595
Şeyh Şeybân-ı Râî hazretlerinin kerâmetleri. (c. 6, 4815).....	596
Bir adamın ölümünden sonra üç oğlundan; "En tenbel olanı hangisi ise malımı, mülkümü o alsın!" diye vasiyet etmesi. (c. 6, 4877).....	597

ÖNSÖZ

Hız. Mevlâna'nın en tanınmış eserlerinden olan ve bir çok dillere tercüme edilen *Mesnevî* bazılarının sandığı gibi bir hikâye kitabı değildir.

Adını islâmî edebiyatın nazım şekillerinden biri olan mesnevî'den almıştır. *Mesnevî*, dünyada en çok okunan kitaplardandır. Nitekim 2002 yılında İsveç'te, Nobel Enstitüsünde yapılan bir toplantıda bütün zamanların en iyi yüz kitabı belirlenirken *Mesnevî*'ye en ön sıralarda yer verilmiştir.

Mesnevî islâmî edebiyatımızın ölmez şâheserlerindedir.

Bendeniz Ötüken Neşriyat'ın yayınladığı *Konulara Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*'ni hazırlarken birbirinin içine girmiş olan hikâyeleri ayrı ayrı toplayarak bir araya getirmiştim.

Mesnevî hikâyeleri arasında bulunan tasavvufî hakikatları da *Cevâhir-i Mesnevî*'ye ismi altında alfabe sırasıyla bir araya toplamıştım. Bu eser de Ötüken Neşriyat tarafından yayınlandı.

Hız. Mevlâna vahdet-i vücud görüşlerini ve tasavvufî hakikatları açıklarken konuların daha iyi anlaşılması için bazı hikâyeler söylemiştir. Bu hikâyeler *Kelile ve Dimne*'den, tarihten, Kur'an kıssalarından, halk arasında söylenen hikâyelerden alınmıştır. Fakat Hız. Mevlâna bunları söylerken kendi güzel anlatış tarzıyla bir takım çağrışımlarla (tedâî), hayallerle kendi yaratıcı muhayyalesinden ilham alarak kendine has hoş bir şekilde hikâyeye etmeyi başarmıştır. Bunların içinde her duyguya yer verilmiştir. Aşk, imân, kahramanlık, fazilet, doğruluk ve bunların dışında bütün insanî duygular yer almıştır. Büyük bir psikolog gibi bazen insanın ruhunun derinliklerine inmiş, bazen faziletin ve kahramanlığın meth ü senâsını yapmış, bazen de insanın süflî arzularını bütün açıklığıyla realist bir şekilde dile getirmiştir. Bu yüzden bazı kişilerin Hız. Mevlâna'ya açık saçık yazdı diye tarizde bulunmaları, taş atmaları, onların Hız. Mevlâna'yı gereği gibi anlamadıkları ya da anladıkları halde kasten Hız. Mevlâna'ya sataştıkları bir hakikattir. İtalyan yazarlardan Hız. Mevlâna'nın çağdaşı olan Boccaccio, *Dekameron* adlı eserinde manastırdaki rahibelerin sevimlilerinden apaçık bahsederken onu realist bir yazar diye alkışladıkları halde Hız. Mevlâna *Mesnevî*'sinde sadece iki üç hikâyede açık açık insanın süflî arzularının başına neler getireceğini, insanı ne hallere düşüreceğini ders olarak anlatınca haksız olarak eleştirilmiştir. Fransız romancılarından Gustave

Flaubert *Madam Bovari* adlı romanında, Emile Zola *Nana* adlı eserinde realist olarak alkışlanırken Hz. Mevlâna'dan söz edilirken onu realist olarak görmek istememişlerdir. Hz. Mevlâna bazı hakikatlerin kolayca anlaşılması için her yerden hikâyeler almıştır.

Bu arada bir câriyenin eşekle sevişmesi gibi meşhur hikâye de, Latin şairlerinden Apuleius'un *Altın Eşek* kitabından alınmıştır. Bu kitap Milli Eğitim Bakanlığının klasik kitapları arasında yayınlanmıştır. Apuleius'un *Altın Eşek*'ini okuyanlar insan tabiatının süflî arzularını ifade eden bu kitabı alkışlarken aynı hikâye Hz. Mevlâna'nın *Mesnevî*'sinde olunca hor görülmüştür. Bu görüş tamamiyle bitaraf değildir. Garez gelince insanın gözü kör oluyor, hakikati göremiyor.

Hz. Mevlâna rubâ'ilerinin birinde [Hezli men hezl nîst ta'lîm est = Benim açık saçık yazışım insanların süflî duygularını uyandırmak için değildir, bir şeyler öğretmek içindir.] demiştir

Mehmet Âkif merhum da *Safahat*'inde:

“Budur cihanda en beğendiğim meslek

Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek” demiştir.

Nitekim *Mesnevî*'de R. A. Nicholson tarafından tam olarak İngilizce'ye çevrildiği ve bu hikâyeler de kitabın içinde serpilmiş bulunduğu halde R. A. Nicholson'un talebesi A. J. Arberry hikâyeleri ayrıca iki cilt halinde yayınlamıştır. Bu da İngilizce bilen Hz. Mevlâna'yı sevenlerin rağbet ettikleri eserler arasına girmiştir. A. J. Arberry ikiyüz hikâye neşretmiştir.

Sayın Mehmet Önder de *Mesnevî* hikâyelerini özetleyerek 1976 yılında *Çocuklara Mevlâna'dan Hikâyeler*, daha sonra da İş Bankası Kültür Yayınlarından *Mesnevî'den Hikâyeler* kitabını yine özet olarak yayınlamıştır.

Ayrıca Ahmet Efe'nin *Mesnevî*'den seçtiği ondokuz hikâye Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak 1999 yılında Konya Büyük Şehir Belediyesi tarafından yayınlandı.

Bendenizin *Mesnevî Hikâyeleri*'ni ayrıca bir kitap halinde toplamamın sebebi okuyucularımıza nâçiz bir hizmetten ibarettir. Hz. Mevlâna'nın dilinden hikâye edilen her konuyu almaya çalışarak ikiyüzelliden fazla hikâye toparladım. Mümkün olduğu kadar beyitlere dokunmadan anlatıldığı şekilde vermeye, hikâyeler içindeki hikmetleri beyitler içinde veya dipnot olarak sizlere sunmaya çalıştım.

Em. Öğr. Albay Şefik CAN

MESNEVÎ HİKÂYELERİ

Pâdişah ve hasta câriye

- Çok eski zamanlarda bir pâdişah vardı. Bu pâdişah, maddî yönden de, mânevî 36 yönden de çok üstün bir durumda idi.
- Bu pâdişah, bir gün atına bindi. Kendine yakın olan bazı saraylılarla beraber a-va çıktı.
- Yolda giderken, o, bir câriye gördü. O câriyenin kulu, kölesi oldu.
- Bir kuş kafeste nasıl çırpınırsa, pâdişahın da rûhu, beden kafesinde öylece çırpınmaya başladı. Bu sebeple para verdi, o câriyeyi satın aldı.
- Onu alıp arzusuna kavuştuğu için mutlu oldu. Fakat ilâhî takdir neticesi câriye 40 hastalandı.
- Pâdişah sağdan, soldan, her taraftan hekimler topladı. Onlara dedi ki: “Her ikimizin hayatı da sizin elinizdedir.
- Benim hayatımın önemi yoktur. Benim hayatımın canı odur. Ben, dertliyim, hastayım, benim ilâcım, benim dermanım odur.
- Kim, benim canıma derman ederse, her şeyimi, inci ve mercan hazînemi ona 45 vereceğim.”
- Hekimlerin hepsi de dediler ki: “Bu uğurda canımızı fedâ edercesine çalışalım. Zekâmızı, tecrübemizi, hünerimizi bir araya getirelim, beraberce düşünüp, beraberce tedâvi edelim.
- Her birimiz hasta tedâvisinde, zamanın İsâ’sıyız, elimizde her derdin devâsı, her hastalığın ilâcı vardır.”
- Hekimler, gurura, benliğe kapıldılar da, her şeyi kendi ellerinde sandılar. İnşaalâh (=Allah İsterse) iyi ederiz, demediler. Bu yüzden Cenâb-ı Hakk onlara, insanların âcizliğini, Allah’ın izni olmadan insanların bir şey yapamadıklarını gösterdi.

- Hekimler ilâçtan ne verdilerse, tedâviden ne yaptılarsa, beklenen şifâ elde edilemedi. Hastalık arttı.
- 52 • Zavallı câriye, hastalıktan kıl gibi zayıfladı. Pâdişahın gözleri de ağlamaktan ırmak halini aldı.
- 55 • Pâdişah, hekimlerin hastalığa karşı âciz kaldıklarını görünce, yalın ayak mescide koştu.
 - Mescide girip, mihrapta secdeye kapandı. Secde yeri, göz yaşlarından sırlıslıklam oldu.
 - Pâdişah, Hakk'ın huzurunda kendini kaybetti. Bir müddet sonra kendine gelince, güzel bir ifade ile, can ve gönülden Allah'ı medh ü senâya başladı.
 - “Ey en az bahşişi cihan mülkü, cihan hükümdarlığı olan Allah'ım! Ben ne söyleyeyim? Zaten sen, kalblerdeki bütün gizli istekleri bilirsin.
 - Ey Allah'ım; bütün isteklerimizde, dâima sana sığınıp, senden yardım dilememiz gerekirken, biz, yine yolumuzu şaşırıdık. Bir fânî câriyeye gönül verdik. Sonra tutuk, sen var iken hekimlere baş vurduk.
- 60 • Gerçi sen: ‘Ey kulum, ben senin gizlediğin sırları bilirim, ama sen, yine o sırları meydana dök, isteklerini açığa vur’, buyurdun.”
 - Pâdişah can ü gönülden yalvararak coşunca, Allah'ın lûtf ve iyilik deryâsı da coşmaya başladı.
 - Allah'a göz yaşları ile niyâzda bulunurken, pâdişah bir aralık kendinden geçti, uykuya daldı. Rüyâsında ona bir pîr göründü.
 - O pîr diyordu ki: “Ey pâdişah, sana müjde, dileklerin kabul edildi. Yarın sana bir garip gelirse, bilesin ki o bizdendir, bizim tarafımızdan gönderilmiştir.
 - O gelecek garip, çok değerli bir hekimdir. Gerçek bir hekimde bulunması gereken bütün vasıflar onda vardır. O, doğru, emniyetli, güvenilir, inanılır bir kişidir.
- 65 • Onun vereceği ilâca kat'î sihir tesirini gör. Mizacında da Hakk'ın kudretini müşahede et.”
 - O rüyâda vaadedilen zaman gelip de gündüz olunca, güneş yükselip de yıldızları sönük, görünmez bırakınca,
 - Pâdişah, rüyâda kendisine gizli olarak gösterilen zâtı, görmek için pencere önünde beklemeye başladı.
 - O, gölge içinde güneş gibi parlayan, faziletli, hünerli, bilgili bir zâtın geldiğini gördü.
 - Bu gelen zât, uzaktan hilâl gibi görünür görünmez bir halde geliyordu. Adetâ yok denilecek ve hayal sayılabilecek bir halde görünmekte idi.
- 74 • Pâdişah, kapıcı ve perdecilerin yerine kendisi koştu, o gâipten, ötelere gelen misafiri karşıladı.

- Pâdişah da, gelen misafir de birbirini tanımış, bilmiş birer mânâ denizi idiler. Her ikisinin rûhu, ayrı ayrı vücudlarda tek bir rûh olarak bulunuyordu. Onlar, sanki birbirlerine dikilmeksizin birbirine dikilmiş ve bağlanmış idiler.
- Pâdişah; “Benim asıl sevgilim, o cârîye değil, sensin, fakat dünyada iş işten çıkar, Allah’ın hikmeti ile sebeplerden sebep doğar.” dedi.
- “Ey ötelerden gelen azîz varlık, sen bana Hz. Mustafa (s.a.v.)’sın, ben de kendimi, senin hizmetine adanmış Hz. Ömer gibiyim.”
- Pâdişah, kollarını açıp, o ilâhî hekîmi kucakladı. Aşk gibi onu gönlüne aldı. Ca- 93
nın içine soktu.
- Elini, alnını öpmeğe, ne taraftan geldiğini, nerede bulunduğunu sormaya baş- 94
ladı.
- Sora sora odanın baş köşesine kadar çekti, götürdü. Ve; “Nihayet sabırla mâ- 95
nevî bir hazîne buldum.” dedi.
- “Ey Allah’ın hediyesi, zahmetin, sıkıntının, kederin gidericisi, ‘sabır sevinç anah-
tarıdır’ hadisinin canlı mânâsı.
- Ey mübârek yüzü, görünüşü her suâlin cevabı olan kâmil insan, uzun uzun
konuşmak gerekmeden seni görmekle, bütün zorluklar halloluverir.
- Sen gönlümüzde bulunan sırların tercümanısın. Ayağı günah çamuruna sap-
lanmış olanların yardımcısı, kurtarıcısın.
- Ey seçilmiş, beğenilmiş, Allah’tan râzı olmuş ve Allah’ın rızasını kazanmış büyük 144
insan, hoş geldin. Sen kaybolursan, başımıza kazâlar, belâlar yağar, pek geniş o-
lan fezâ daralır, bizi sıkır, bunalır.”
- Buluşma, ağırlama, hatır sorma, yemek yeme işi bitince, pâdişah o aziz varlığın 145
elinden tuttu, harem dâiresine götürdü.
- Hastanın ve hastalığın durumunu anlattıktan sonra onu, hasta cârîyenin kar-
şısına oturttu.
- Hekîm, hastanın yüzünü, benzini görüp, nabzını saydı. İdrarını muayene etti.
Hastalığın alâmetlerini, sebeplerini dinledi.
- Dedi ki: “Öbür hekimlerin çeşitli tedâvileri yararlı ve şifâli bir tedâvi olmamış, iyi
edecek yerde, hastayı harap etmişler ve zayıf düşürmüşler.”
- Hekîm hastalığı anladı. Gizli hastalık ona belli oldu. Fakat anladığını, bildiğini 106
gizledi, pâdişaha söylemedi.
- Hüznünün, melâlinin çokluğundan cârîyenin gönül hastası olduğunu anladı. 108
Çünkü onun vücudu sağlamdı, fakat gönlü yaralı ve vurgundu.
- Hekîm dedi ki: “Akrobayı da, yabancıyı da uzaklaştırmak sûretiyle, sarayı bo- 144
salt, içerde kimsecikler kalmasın.

- 145 • Ben bu hasta cârîyeden bir şeyler soracağım, koridorlarda, köşe bucakta kimse bulunup da bizi dinlemesin...”
- Ev boşaltıldı. İçinde hekim ile hastadan başka kimse kalmadı.
 - Hekim, tatlılıkla, yumuşak bir sesle, hastaya; “Nerelisin?” diye sordu. Her memleket halkının ilacı başka başkadır.
 - “O şehirde akrabandan kimler var? Kime yakınsın? Bağlı olduğun, özlem duyduğun arkadaşların var mı?”
 - Elini cârîyenin nabzına koydu. Feleğin cevri ü cefâsını, başına gelen dertleri, belâları birer birer sordu.
- 150 • Bir kimsenin ayağına diken batınca, ayağını dizinin üstüne kor.
- Önce, iğne ucu ile dikenin başını arar, bulamazsa, diken batan yeri tükrüğüyle ıslatır.
 - Ayağa batan diken böyle güç bulunursa, gönüle batan diken nasıl bulunur? Cevabını sen ver.
 - Eğer gönüllere batan dikenleri herkes görebilseydi, insanlara gamlar, kederler gelebilir mi idi?
- 157 • Gönüllere batan mânevî dikenleri çıkaracak o hekim, çok mâhirdi, çok üstaddı. Cârîyenin üstünde elini gezdiriyor, onu dikkatle muâyene ediyordu.
- Lâf olsun diye, hikâye yolu ile cârîyeden, dostlarının, arkadaşlarının halini, ne iş yaptıklarını sordu.
 - Cârîye, evine, memleketine, efendilerine, hemşehrilerine ait bazı vak’aları açıkça hikâye etti.
- 160 • Hekim bir taraftan cârîyenin anlattıklarını dinliyor, bir taraftan da, nabzına ve nabzının atışına dikkat ediyordu.
- Hastanın nabzı, hangi isim söylendiği zaman hızlanırsa dünyada canının o kişiyi istediği anlaşılacaktı.
 - Cârîye, memleketini, dostlarını saydıktan sonra, başka bir şehir ismi söyledi.
 - Hekim; “Kendi memleketinden nasıl çıktın? Daha evvel hangi şehirde idin?” diye sordu.
 - Cârîye, bir şehir adı söyledi ve geçti. Yüzünün rengi ile nabzının atışında bir değişiklik olmadı.
- 165 • Efendilerini ve şehirde bulunanları birer birer anlattı. Oturup tuz ekmek yediği yerleri söyledi.
- Şehir şehir, ev ev anlatıp durduğu, hikâye ettiği halde cârîyenin ne nabzı hızlandı, ne de yüzü sarardı.
 - Hekim çok hoş bir şehir olan Semerkand’dan soruncaya kadar, cârîyenin nabzı, sağlıklı bir insanın nabzı gibi, normal bir halde atıyordu.
 - Fakat Semerkand adı geçince, nabzın atışı arttı. Yüzü kızardı. Sarardı. Çünkü, o, Semarkand’lı bir kuyumcudan ayrı düşmüştü.

- O hekim hastadan bu sırrı öğrenince, onu yatağa düşüren derdin, belânın aslını, sebebini bulmuş oldu.
- Ondan kuyumcunun şehrin hangi semtinde, hangi mahallesinde oturduğunu 170 sordu. Cârîye; “Köprü başında, Gatfer mahallesinde oturur.” cevabını verdi.
- Hekîm, cârîyeye; “Senin hastalığının ne olduğunu şimdi anladım, seni bu hastalıktan kurtarmak için elimden geleni yapacağım ve Allah’ın inâyeti ile seni kurtaracağım.” dedi.
- “Sevin, neşelen, üzüntülerini üstünden at, bana güven, yağmurun çimenlere yaptığını yapacak, seni yeniden hayata kavuşturacağım.
- Sen, gam yeme, ben, senin gamını, kederini düşünür, onları giderme çarelerini ararım. Ben, sana, bir babadan değil, yüz babadan daha şefkatliyim.
- Ama, sakın ha, bu sırrı hiç kimseye söyleme. Pâdişah neler konuştuğumuzu öğrenmek için sorup soruştursa bile ona da açma...
- Şunu iyi bil ki; eğer, gönlün, sırlarına mezar olursa muradın çabucak hasıl olur.” 175
- Hz. Peygamber buyurmuştur ki; “Her kim, sırrını gizlerse muradına çabuk erişir.”
- Tohum toprak içinde gizlendiği, zahmetlere katlandığı için, bostan yeşerir, güzelleşir...
- O hekimin vaadleri, lûtufları hastayı korkudan kurtardı, içine rahatlık verdi.
- Hekîm cârîyeden bu bilgileri aldıktan sonra, kalktı, pâdişahın huzuruna çıktı, 182 onu, durumdan birazcık haberdar etti.
- Dedi ki: “Bu derdin tedavisi için, şimdilik gereken tedbir, o adamı, buraya getirmemizdir.
- Altınlar, süslü elbiseler göndererek kuyumcuyu kandır, onu, o uzak şehirden buraya dâvet et.” Bunun üzerine pâdişah,
- O tarafa ehliyetli, becerikli, bilgili ve çok dürüst iki kişiyi elçi olarak gönderdi. 185
- O, iki kişi Semerkand’a kadar geldiler. Kuyumcuyu buldular. Ona pâdişahın dâveti müjdesini verdiler.
- Ona dediler ki: “Ey hünerde, ma’rifette çok ileri gitmiş kişi, ey kuyumculukta eşsiz olan ve en üstün dereceye ulaşan, varlık... Senin san’atta şöhretin şehirlere yayılmış ve herkesçe duyulmuştur.
- İşte filân pâdişah kuyumcubaşılığına seni seçti. Çünkü, sen, pek meşhur, pek büyük bir san’atkârsın.
- Şimdilik şu süslü elbiseleri, altınları, gümüşleri al, pâdişahın yanına gelince de, onun en has bendelerinden, sarayın ileri gelenlerinden, nedimlerinden olacaksın.
- Kuyumcunun, kıymetli elbiseleri, altınları görünce gözleri kamaştı, gurura kapıldı, 190 şehirden, çoluk çocuğundan ayrıldı.

- Pâdişahın, canına kasedtiğinden habersiz, neş'eli ve mutlu bir halde yola düştü.
 - Zavallı, kendi kanının diyetini, elbise sandı da sırtına giydi. Arab atına bindi, neşeli bir halde koştu.
- 195 • O garip kuyumcu, yolculuğu tamamlayıp da şehre gelince, hekim, onu pâdişahın huzûruna çıkardı.
- 197 • Pâdişah onu görünce, ona çok iltifatta bulundu, onu pek ağırladı. Altın hazînesini ona teslim etti.
- Sonra hekim pâdişaha dedi ki: "Ey büyük sultan, o câriyeyi bu kuyumcuya ver.
 - Ver ki, ona kavuşunca, câriye iyileşsin ve buluşma zevkinin suyu, hastanın ateşini gidersin."
- 200 • Pâdişah o çok güzel, ay yüzlü câriyeyi kuyumcuya bağışladı. Birbirini özleyen bu iki dostu birleştirdi.
- Böylece onlar, altı ay kadar muradlarına erdiler, câriye de tamamiyle iyileşti.
 - Ondan sonra, hekim, kuyumcu için bir şerbet yaptı. Kuyumcu şerbeti içince, kızın gözü önünde yavaş yavaş erimeye başladı.
 - Hastalık yüzünden, kuyumcunun güzelliği gidince, câriyenin de ona karşı ilgisi kalmadı.
 - Kuyumcu zayıflayıp çirkinleşti. Yüzü sararıp soldu. Kızın gönlü de ondan soğudu.
- 206 • Keşki kuyumcu baştan başa ayıp, âr ve tamamiyle çirkinlik timsali olaydı da, başına bu kötü hal gelmeyeydi.
- Kuyumcunun gözlerinden dere gibi kanlı yaşlar akıyordu. Çünkü onun yüzünün güzelliği, canının düşmanı olmuştu.
 - "Tavus kuşunun kanadı, canının düşmanı olmuştur. Bir çok pâdişahların da kuvvet ve azametleri helâklerine sebep olmuştur.
- 212 • Rûhumdan ve gönlümden aşağı olan, benim gerçek varlığım olmayan güzelliğim için beni öldüren, bilmiyor mu ki kanım uyumaz ve mazlumun kanı yerde kalmaz.
- Bugün benim başıma gelen, yarın onun başına gelecektir. Benim gibi bir adamın kanı nasıl boş yere akar?
 - Bu dünya, bir dağa benzer. İşlerimiz, yaptıklarımız da seslenmek gibidir. Seslerimiz, güzel de olsa, çirkin de olsa, dağa çarpar, döner yine bize gelir."
 - Kuyumcu, bu sözleri söyledi ve hemen ölüp toprak altına gitti. O câriye de aşktan ve hastalıktan arındı, tertemiz oldu.¹

¹ Bu hikâyede geçen pâdişah, Allah tarafından insana nefhedilmiş, verilmiş, en kıymetli varlığımız, canımız olan rûhumuzu temsil eder. Câriye, daha doğrusu, varlığımızın en aşağı, en bayağı duygusu olan nefis; hislerimizin, şehvetimizin sembolüdür. Hekim, İlâhî tabib, mürşid-i kâmilî göstermektedir. Kuyumcu; dünya sevgisini, altını, gümüşü, maddî zenginliği, hevâ ve hevesi ifade eder.

Bakkal ve Papağan

- Bir bakkal vardı. Onun bir de papağanı vardı. Bu papağan güzel sesli, yeşil renkli, söz söylemesini bilir bir kuştı.
- Dükkânda bekçilik yapar, alış verişe gelenlere nükteler söyler, onlarla şakalaşır.
- İnsanlar, bir şey sordukları zaman onlara insan gibi cevap verir, onlarla konuşurdu. Papağanlara mahsus ötüşü de pek güzeldi.
- Efendisi bir gün evine gitmişti. Papağan dükkânda bekçilik yapıyordu.
- Bir kedi, kovaladığı fareyi tutmak için birden bire dükkâna atıldı. Zavallı papağan can korkusundan,
- Sıçradı, dükkânın bir köşesine kaçtı, orada bulunan gül yağı şişelerini devirdi, 250 yağlarını döktü.
- Dükkân sahibi evden geldi, huzur içinde, patron edâsı ile yerine geçti, oturdu.

Pâdişah rûh, her bakımdan üstün bir varlık olduğu halde, kendi mevkiini, şerefini düşünmeden, bir câriyeye (=nefs) gönül vermiştir. Böylece rûh aslının ne olduğunu hesaba katmadan nefsin esiri olmuş ve şehveti sevgili olarak seçmiştir. Nefs tîneti icabı gözü aşağılardır. Hevâ ve hevesine kapılmıştır. Onun dünyevî istekleri, altını ve gümüşü sevmesi, hastalığı, kuyumcuya olan aşkıyla sembolize edilmiştir. Câriyenin yani nefsin maddeye karşı duyduğu şiddetli arzu, onu pâdişah rûhdan uzaklaştırmaktadır. Rûh; gönül verdiği nefsin kendisine yâr olamayışından ve hastalığından çok üzgündür. Onu bir çok hekimlere gösterir. Onu tedavi edemeyen hekimler, sahte şeyhlerin sembolüdür. Rûhun, nefsi sıhate kavuşturması için becerikli bir hekime yani mürşid-i kâmile ihtiyacı vardır Allah'ın lütfuyla rûh gerçek bir hekime bir mürşid-i kâmile kavuşunca hakikati anlar ve ona; "Benim gerçek sevgilim sensin." der. Çünkü mürşid-i kâmilin yüzünde ilâhî nûru, ilâhî güzelliği bulur. Fakat gönül verdiği câriye (=nefs)'in, aşağı duygulardan, mânevî hastalıktan kurtulmasını istemektedir. Pâdişah (=rûh) mürşid-i kâmil'in tavsiyesine uyarak câriye (=nefs)'i vaktiyle gönül vermiş olduğu cismânî arzu ve şehveti temsil eden kuyumcu ile evlendirir. Nefsin maddî sevgiliye kavuşması, onun şehvetten bıkmalarını sağladı. Neticede, dünyevî arzuların, maddî zenginliğin sembolü olan kuyumcu yok olunca, nefis, düştüğü hatayı anladı. Şehvetten, ihtirastan yakasını sıyrıldı, temizledi ve rûha lâyük bir sevgili oldu.

Bu güzel hikâyenin hakikatini anlar ve üzerinde bir az düşünürsek, buna benzer başka hikâyeler de hatırlayabiliriz:

Ezçümle, yine *Mesnevî-i Şerif* in VI. cildinde 3085. beyitle başlayan *Kâbil Sihirbazı ile Pâdişah* hikâyesini hatırlayabileceğimiz gibi Abdurrahman Câmî hazretlerinin *Salman ve Absal* hikâyesini ve lâtin yazarlarından Apule'nin *Psyche (=Rûh)* ve *Eros (=Aşk)* mitini de hatırlarız. Bilindiği gibi Câmî Hazretleri "aşk" vasıtasıyla rûhun nasıl temizlendiğini, yüceltiğini anlatmaktadır.

Apule'nin hikâyesinde ise, "rûh" ile "aşk"ın sevişmeleri açıklanır. Mutlu ve kaygısız yaşayan rûhun, günahı yüzünden, saadetini kaybetmesi ve müthiş ızdırıp çekmesi anlatılır. Aynı zamanda bu mitte sayısız üzüntülere katlandıktan ve aşka bağlılığı denedikten sonra rûhun bütün sıkıntılardan kurtularak sonunda "aşk"a kavuştuğu ifade edilir.

Asıl hikâyemizin açıklanmasını; yine Hz. Mevlâna'nın kendi ifadesi ile bitirmek isterim.

Daha hikâyeye başlarken büyük Mevlâna; pâdişah ile hasta câriye hikâyesi için; "Bu hikâye, gerçekte, bizim kendi halimizi anlatan bir hikâyedir." diye buyurarak, ezelde, rûh âleminde mutlu bir hayat sürerken, bu dünyaya sürgün edilen "rûh"un, nereden geldiğini unutarak, maddî arzulara kapılması, fanî güzellere gönül vermesi yüzünden uğradığı musibetlerin, ızdırapların hikâyesidir, demek istemektedir.

- Bir de baktı ki dükkân yağ içinde. Elbisesi de yağa bulanmış, papağanın yaptığını anladı. Başına vurup tüylerini döktü, başı kel oldu.
 - Papağan bir kaç gün konuşmayı kesti. Bakkal da yaptığına pişman olup, ah vah etmeğe başladı.
 - Bakkal, sakalını yolmakta; “Eyvah, ni’met güneşim bulut altına girdi.” demekte idi.
- 255 • “Keşke o zaman elim kırılma idi de, o tatlı dilli papağanın başına vurmasaydım” diye yakınıyordu.
- Papağanın tekrar konuşmasını sağlamak için yoksullara sadakalar, hediyeler veriyordu.
 - Üç gün üç gece sonra bakkal dükkânında üzgün, şaşkın, ağlamaklı bir halde oturuyordu.
 - Bu kuş acaba ne vakit tekrar konuşmaya başlayacak diye düşünüyor, binlerce gam ve kederle vakit geçiriyordu.
 - Papağan tekrar söze başlasın diye, ona türlü türlü acâib ve garip şeyler gösteriyordu.
 - Bir aralık dükkânın önünden başı açık bir derviş geçti, Onun saçları dibinden traş edilmiş başı tas ve leğen gibi cascavlaktı.²
- 260 • Papağan, onu görünce dile geldi de; “Ey arkadaş!” diye cavlak dervişe bağırdı.
- “Ey kel, ne diye kellere karıştın? Yoksa, sen de şişeden gül yağı mı döktün?”
 - Papağanın hırka sahibi dervişi, kendi gibi sanmasından, kendine benzetmesinden ve kendi nefsine kıyas etmesinden ötürü halk gülmeğe başladı.³
 - Farsça’da arslan ve süt anlamlarına gelen “şîr” kelimesi yazıda bir birine benzerse de mânâları ayırdır. Bunun gibi sen de seçkinlerin, temiz kişilerin halini kendine kıyas etme.
 - Bütün insanlar, velileri kendi nefisleri ile kıyas ettikleri için yoldan çıkmışlardır. Bu sebepten ötürü, Allah’ın seçkin kullarından pek az kimse haberdar olabildi.

Hıristiyanları öldüren Yahudi pâdişahın hikâyesi

- Yahudiler arasında, İsâ düşmanı ve hıristiyanları öldüren zâlim bir hükümdar vardı.
- 325 • Halbuki peygamberlik zamanı ve nöbeti Hz. İsâ’ya gelmişti. Mûsâ devri geçmişti. Öyle olmakla beraber o Mûsâ’nın, Mûsâ da onun rûhu gibi idi.⁴

² Cemâleddin Sâvî adında birisinin kurduğu tarikata mensup kişiler, melâmî meşreb olduklarından halk tarafından hor görülmesi için “çehar darb” yaparlarmış. Dört vuruş yani saçlarını, sakallarını, bıyıklarını, kaşlarını ustura ile traş ederlermiş. Başları cascavlak olduğu için bunlara Cevlâkî derlermiş. Belli ki dükkâna gelen derviş bir Cevlâkî imiş.

³ Papağanın kendini dervişle mukayese etmesi halkı güldürmüştü. Çünkü kıyas, herkesin görgüsüne, bilgisine, çevresine göre değişebilir. Bu bakımdan gerçeği tam olarak göstermez. Hataya düşürür.

⁴ “Allah’ın peygamberlerinden hiç birini diğerinden ayırt etmeyiz.” Bakara Sûresi 285.

- O şaşkın pâdişah, Allah yolunda, İsâ yolunda yürüyen, Hakk dostları olan Mûsâ ile İsâ'yı birbirinden ayrı sandı.
- O yahudi pâdişahın sapık ve hileci öyle bir veziri vardı ki, hile ile akan suyu bile 338 düğümlerdi.
- Bu vezir dedi ki: "Hıristiyanlar, canlarını kurtarmak için, dinlerini pâdişahın gizlerler.
- Bu sebeple bu kadar çok hıristiyan öldürme, çünkü, öldürmede fayda yoktur. 340 Din misk ve öd ağacı değildir ki kokusu çıksın.
- Din, yüzlerce kılıf içinde gizlenmiş bir sırdır. Dışı seninle uyum halindedir. Sana benzer. Ama içi seninle çekişmede, sana uymamaktadır."
- Pâdişah vezire sordu ki: "O halde ne tedbir alalım? Bir yalan ve hile olan hıristiyanlığın yayılmasını nasıl önleyelim?"
- Ne yapalım ki, dünyada hıristiyanlığı açığa vuran veya gizleyen bir hıristiyan kalmasın."
- Vezir dedi ki: "Ey pâdişahım, sen bana kızmış, gazap etmiş görünerek emir ver, kulağımı, elimi kestir. Burnumu, dudağımı yarıdır.
- Ondan sonra beni dar ağacına göndert. Tam o sırada bir şefaatçi senden suç- 345 mun bağışlanmasını niyâz etsin.
- Sen bu işi, dört yol ağzı bir yerde, tellâl çağırılan kalabalık bir pazarda yaptır.
- Ondan sonra da beni yanından uzaklaştır, uzak bir şehre sür ki ben orada hıristiyanlar arasına şer ve fitne, karışıklık salayım.
- Ben onlara diyeyim ki: 'Ben de hıristiyanım ama, dinimi gizli tutarım'. Ey sırları bilen Allah'im, sen benim gönlümü, inancımı biliyorsun.
- Pâdişah benim hıristiyan olduğumu anladı. Yahudilik taassubu yüzünden beni öldürtmek istedi.
- Ben de dinimi pâdişahın gizlemek, onun dininden görünmek istedim. 350
- Pâdişah, benim sırlarımı anladı. Sözlerim onun yanında kusurlu göründü.
- Dedi ki: Senin sözlerin, içinde iğne bulunan ekmeğe gibidir. Benim gönlümden, senin gönlüne pencere var.
- Ben o pencereden senin halini gördüm, onun sözlerine inanmam.
- Eğer İsâ'nın rûhâniyeti bana yardım etmeseydi, pâdişah yahudilik gayreti ile beni parça parça ederdi.
- İsâ uğruna canımı, başımı veririm ve bunu canıma yüz binlerce minnet sayarım. 355
- İsâ'dan canımı esirgemem. Fakat Onun dinine dâir iyiden iyiye bilgim vardır. Hıristiyanlara yararlı olmak için ölmek istemiyorum.
- O pâk dinin, bilgisizler arasında kalıp yok olmasından üzüliyorum, hayıflanıyorum.
- Allah'a ve İsâ'ya şükür ki, biz bu hak dinin yol göstericisi olmuşuz.
- Belimize hıristiyanlık zünnarını bağladığımızdan beri, yahudilikten kurtulduk.

- 360 • Ey insanlar, devir İsa'nın devridir. Onun dininin sırlarını candan ve gönülden dinleyiniz.”
- Vezir, bu hileyi, pâdişaha sayıp dökünce pâdişah'ın gönlünden endişeyi giderdi.
 - Pâdişah, vezirin dediği, istediği şeyleri yaptırdı. Halk, vezirin başına gelen acıklı hallerden, bu gizli ve hileli işlerden dolayı şaşırıp kaldı.
 - Veziri, hıristiyanların bulunduğu memlekete sürdü. O da gittiği yerlerde halkı dine dâvete başladı.
 - Yüz binlerce hıristiyan azar azar onun etrafına toplandı.
 - Vezir onlara, gizlice, İncil'in, zünnarın ve namazın sırlarını anlatıyordu.
- 365 • Vezir, görünüşte din vâzilîği yapıyordu ama, bêtında, hakîkatte o, kuşu avlayanların ıslığı ve tuzağı gibi idi.
- 371 • Hıristiyanlar tamamıyla o vezire gönüllerini verdiler. Esasen câhil kişileri bir şeye inandırmak zor değildir ki...
- Gönülleri, vezirin sevgisi ile doldu, taştı. Onu İsa'nın vekili sandılar.
 - Halbuki o vezir, hakîkatte, tek gözlü mel'un Deccal idi. Ey yardımcıların en güzeli olan Allah, feryadımıza yetiş!
- 345 • O imansız vezir, âdetâ, badem ezmesi içine, sarımsak saklar gibi hile ile din nasihatçılığı yapıyordu.
- Hıristiyanlar arasında zevk ve anlayış sahibi olanlar, vezirin tatlı sözleri arasında bir de acılık duyuyorlardı.
 - Vezir çok mânâlı, nükteli sözler söylüyordu, fakat o sözler, içine zehir karıştırılmış şeker şerbeti gibi idi.
 - Sözü'nün dış yüzünden; “Hakk yolunda gayretli ol, çabuk ol.” mânâsı çıkıyordu. Hakîkatte, çalışıp da ne yapacaksın, tenbellik et, keyfine bak dediği seziliyordu.
- 452 • Vezirin sözleri, anlayışlı ve zevk sahibi olmayanların boyunlarına birer halka olup geçiyordu.
- Vezir, altı sene yahudi pâdişah'tan uzak kaldı ve bu müddet içinde İsa ümmetinin âdetâ sığınağı oldu.
 - Bütün hıristiyanlar dinlerini de, gönüllerini de ona verdiler. Herkes onun emri ile seve seve ölüme atılıyordu.
- 455 • Pâdişahla vezir arasında haberleşmeler vardı. Pâdişah, gizlice, ona, gönül alıcı vaadlerde bulunuyordu.
- Vezire; “Ey benim değerli ve makbul vezirim. Vakit geldi, çattı. Artık, gönlümden bu dert çıksın gitsin” diye mektup yazdı.
 - Vezir de ona; “Pâdişahım, ben şu anda, İsa dininden olanlara fitneler fesadlar salmaktayım.” diye cevap verdi.
 - O devirde İsa dininden olanları yöneten on iki emîr vardı.
 - Her fırka, bu on iki emîrden birine uymuş, faydalanmak için ona kul köle kesilmişti.

- Bu on iki emîr ile onlara uyanlar, o soysuz vezirin tuzağına düşmüşlerdi. 460
- Onların hepsi de onun sözüne inanıyor, hepsi de, onun gidişine ayak uyduruyordu.
- Ona öyle inanmışlar, öyle bağlanmışlardı ki, vezir, öl dese emîrlerden her biri, hemen onun önünde can verirdi.
- Vezir, her emîrin adına ayrı bir tomar hazırladı. Her tomarda bulunan yazılar, meslek ve mezheb yönünden bambaşka idi. Birbirini tutmuyordu.
- Bu tomarların her birindeki ayrı hükümler, emirler bir başka çeşitti. Her hüküm, baştan sona, ötekinin hilâfı ve zıddı idi. Her emir, öteki tomardaki emre aykırı idi.
- Tomarın birinde riyazet ve açlık yolunu, tevbenin esası, Allah'a dönüşün şartı 465 saymıştı.
- Diğer tomarda, hak yolunda riyazetin bir yararı yoktur. İnsan ancak cömertlikle Hakk'ı bulur, demişti.
- Başka birisinde ise, sen aç durmakla veya cömert olmakla, Allah'ına şirk koşmuş olursun, denilmekte idi.
- Gamlı olduğun zamanda da, esenlik çağında da tam mânâsıyla Allah'a teslim olmaktan başka her şey hile ve tuzaktı.
- Tomarın birinde denmişti ki: "Kulun yapması gereken şey, hizmet ve ibâdetdir. Yoksa ibâdetsiz bir tevekkül ve teslimiyet fikri suçtur."
- Allah'ın bize;, "Şunu yap, bunu yapma." diye emredişi, biz bunları yapalım ve- 470 ya yapmayalım maksadı ile değildir. Bize bizim acimizi, zavallılığımızı bildirmek için verilmiştir.
- Böylece bu emirlerle, acimizi, beceriksizliğimizi görelim, bilelim de bu ac zamanında Hakk'ın kudretini daha çok anlayalım, diye düşünülmüştü.
- Tomarın birinde ise; "Aczini görme, kendine gel, aklını başına al, çünkü kendini âciz görmek, Allah'ın verdiği ni'meti görmemek, ni'mete kâfir olmaktır.
- Kendi gücünü, kudretini gör, çünkü güç de, kudret de ondandır. Kendindeki yapma gücünü Allah'ın bir ni'meti bil." denmişti.
- Başka bir tomarda ise; "Bu ikisinden de, yâni kendini her bakımdan âciz görmekten veya kendinde Hakk'ın kudretini bulmaktan vazgeç. Çünkü tevhid yolunda, göze görünen her şey bir puttur." denmişti.
- Tomarın birinde de, şu görüş mumunu söndürme, çünkü bu görüş, bu nazar 475 erenler meclisinin mumudur, nûrudur, diye yazılmıştı.
- Dikkat et, kemale ermeden, eğer nazardan, görüşten, hayâlden, istidlâlden vazgeçer isen, vuslat gecesinin yarısında mumu söndürmüş, karanlıkta kalmış olursun.
- Bir tomarda da; "Yarattıklarına bakarak, Allah'ı dışta arama, korkma, görüş ve istidlâl mumunu söndür, söndür ki, karşılığında yüz binlerce mânevî nazar, görüş bulasın.

- Çünkü dışta yanan görüş mumu söndürülünce, içteki can mumunun nûru artar. Aşkın acılarına sabreder olduğun için, Leylâ, sana Mecnun olur.
 - Kim zâhidliğe kalkışır da dünyayı terk ederse, dünya ona daha çok yaklaşır, daha çok kendini gösterir.” diye yazılmıştı.
- 480 • Tomarın birinde şöyle deniliyordu: “Allah, sana her ne ihsan etti ise, her ne verdi ise, yaratırken, onu sana sevdirmiştir, tatlılaştırmıştır.
- Sen de onu al, çünkü, Cenâb-ı Hakk, onu sana kolaylaştırmıştır, hoş bir hâle getirmiştir. Onu tatlılıkla kabul et, kendini zahmete sokma.”⁵
 - Tomarın birinde ise şöyle yazılmıştı: “Senin olanı, kendine âit olanı terk et, çünkü senin tabiatının beğendiği şey iyi değildir.”
 - Görmüyor musun? Birbirine aykırı düşen yollar, insanlara kolay görünmüştür de herkes kendine bir din seçmiştir. O din, o kişiye can kesilmiştir.
 - Eğer Allah’ın kolaylaştırdığı yol, doğru bir yol olsaydı, her yahudi, her ateşe tapan, Allah’tan haberdar olur, Allah’ı tanırdı.
- 485 • Tomarın birinde de; “Allah’ın kendine varan yolu kolaylaştırması demek, o yolun rûha gıda, gönle hayat oluşudur.
- İnsanın nefsinin zevk sandığı şeyler, gelip geçicidir. Çorak yere ekilmiş tohum gibidir. Bitmez, meyve vermez.
 - Ondan elde edilecek mahsul pişmanlıktır. Kârı da zarardan başka bir şey değildir.” denilmişti.
- 490 • Tomarın birinde; “Bir yol gösterici, bir müşşid bul, akıbeti, sonu görme gücünü, şunun bunun soyundan gelmekte ve bununla övünmekte bulamazsın.” denmişti.
- 493 • Başka bir tomarda ise; “Aslında müşşid sensin, çünkü müşşidin müşşid olduğunu, ancak sen bilirsin, sen tanırsın.
- Adam ol da, başkalarına tabi olma. Yürü, kendi yolunu kendin seç. Müşşid bulmak arzusu ile şaşırıp kalma.” diye yazılmıştı.
 - Başka bir tomarda ise; “Aslında bu ayrılıkların, bu çoklukların hepsi de birdir. Biri, iki gören kişi, şaşşı bir zavallıdır.” deniyordu.
 - Bir diğer tomarda da; “Yüz sayısı nasıl olur da, bir sayılır, böyle düşünen delidir.” denmişti.
 - Bu sözlerin her biri diğerine ters düşen, zıt düşen bir sözdür. Şekerle zehir bir olabilir mi?⁶
 - Şekerden de zehirden de vazgeçmedikçe, sen Vahdet Gülzarı’ndan nasıl koku alabilirsin?
 - İsâ dininin düşmanı olan vezir, on iki tomara, işte bu çeşit yazılar yazmıştı.

⁵ Hz. Ömer’den rivâyet edilen bir hadîste “Dinde pek ince eleyip sık dokumadan sakının. Zira, Allah, dinde kolaylık göstermiştir. Dinin emirlerini takatınız miktarı ifâ ediniz”, buyurmuştur.

⁶ Bu beyitte zıtlar âlemine işâret olduğu gibi, Cenâb-ı Hakk’ın Celâl ve Cemâl sıfatlarının tecellisi de hatıra gelebilir.

- O vezir, İsâ'daki vahdeti, renk birliğini idrâk edememişti. Ve İsâ'nın mânâ kö- 500
yündeki huydan da, bir huy edinememişti.⁷
- Vezir de pâdişah gibi bilgisizdi, gafildi. Bu yüzden Kadîm olan, kendisinden 521
kaçmaya imkân bulunmayan Hakk'la pençeleşmeye kalkıştı.
- O, bir anda içinde bulunduğumuz âlem gibi yüzlerce âlemi yoktan var edecek
bir Hakk'la uğraşıyordu.
- Vezir kendiliğinden başka bir hileye baş vurdu. Va'z ve nasihatı bıraktı, halvete 549
çekildi.
- Halvette kırk, elli gün kadar kalıp, müridlerini ayrılık ateşine yaktı. 550
- Halk onun insana huzur veren halinden, güzel konuşmalarından, sohbet zev-
kinden ayrı düştükleri için deli divâne oldu.
- Müridler diyorlardı ki: "Sensiz, bizim için hidayet nûru yoktur. Sopasını tutup
yol gösteren biri olmayınca körün hali nice olur?"
- Allah aşkına, büyüklüğünün başı için, bize ikrâm ve ihsanda bulun, bizi daha
fazla kendinden ayırma.
- Biz çocuklar gibiyiz, sen bizim dadımızsın. Terbiye ve irşad gölgeni, başımızdan 555
eksik etme."
- Vezir dedi ki: "Rûhum dostlarımdan uzak değildir. Fakat halvetten çıkmama izin
yoktur."
- Hıristiyan emîrleri şefaât dilemek, müridler de nefislerini kötölemek, suçlarını
i'tiraf etmek için vezirin yanına geldiler.
- "Ey kerem sahibi!" dediler. "Biz, ne bedbaht kişileriz ki, senden ayrı düşünce,
her şeyimizi kaybettik; gönülden de, dinden de yetim kaldık.
- Sen halvetten çıkmamak için bahaneler buluyorsun, bizimse, dertli yüreğimiz
yanıyor da, soğuk soğuk ah edip duruyoruz.
- Biz senin güzel sözlerine alışmışız, hikmet sütünü içmişiz. 560
- Allah aşkına, bize bu cefada bulunma, lutfet, ihsan et. Bugün yapacağın iyiliği
yarına bırakma."
- Vezir dedi ki: "Aklınızı başınıza alınız, ey dedi-kodu düşkünleri, ey dilin söyle- 565
diklerinde, kulağın duyduklarında hikmet ve nasihat arayanlar..⁸
- Şehvet duygusunun kulağına pamuk tıkayınız. Yâni, süflî, aşağı duygulara âit
sesleri duyan, şu görünen baş kulağınızı sağır hale getiriniz ki, can kulağınız açılınsın
da, Hakk'ın, hakîkatin sesini duyabilesiniz. Gözünüzden de, dünya sevgisi bağını
kaldırıp atınız...

⁷ Senâî Hazretlerinin *Hadika*'sında şu meâlde bir beyit var: "Yeryüzünde görülen çeşitli renkler, vah-
det küpünde tek bir renge çevrilir."

⁸ Güzel söz söyleyen, şeyh geçinen, fakat söylediklerini yaşamayan, hal sahibi olamayan kişiler kasde-
diliyor.

- Aslında şu görünen baş kulağımız, can kulağımızın pamuk tıkacıdır. Bu sebeptendir ki baş kulağımız tıkanmadıkça, can kulağımız sağır olarak kalacaktır.
 - Nefsanî duygulardan uzak, âdetâ duygusuz kalın, sağır olun, düşüncesiz bir hâle geliniz ki Hakk'ın; 'Rabbine dön' hitabını işitebilesiniz.⁹
 - Sen, uyanık kaldıkça, uyanıklık dedikodusu ile uğraştıkça, uykuda gizlenen rüyâlardan, rüyâlardaki konuşmalardan nasıl mânâ kokusu alabilirsin? Görünen âlemin sırlarından nasıl haberdar olabilirsin?"
 - Müridlerin hepsi de dediler ki: "Ey bizden kaçmak için bahane arayan hekim, bu hileyi, bu cefâyı bize yapma.
- 585 • Senin sözün, şeytani susturur, ağızından çıkan kelimeler, kulaklarımızı akılla doldurur.
- 588 • Sen olmayınca, gökyüzü bile bize karanlıktır. Ey mânevî ay, sana nisbetle şu gökyüzü kim olabilir?
- Gökler, görünüşte çok yüksektir. Fakat mânevî yükseklik, yücelik, tertemiz olan rûhlara mahsustur.
- 590 • Görünüştteki yükseklik, cisimlere âittir. Cisimler ise mânâyâ nisbetle isimlerden ibârettir."
- Vezir, müridlerine dedi ki: "Sözü uzatmayınız, öğüdümü canla ve gönülle dinleyiniz.
 - Bana inanıyor ve güveniyorsanız, ben emîn isem, emîn olan kişi suçlanmaz, ben yeryüzüne gök desem, bu böyledir, benden şüphe edilmez.
 - Eğer ben, kemal sahibi isem, kemali neden inkâr ediyorsunuz? Kemal sahibi değilsem, bu zahmet, bu azar neden?
 - Ben, bu halvetten çıkmayacağım, çünkü ben, burada içime kapanmış, gönül ahvali ile meşgulüm."
- 595 • Müridlerin hepsi birden dediler ki: "Ey vezir, biz, senin kemalini inkâr etmiyoruz. Bizim sözümüz ağyar sözüne benzemez.
- Senden ayrı düştüğümüz için, gözlerimizden yaşlar akmada, canımızın tâ içinden, ahlar, eyvahlar coşup durmaktadır."
- 643 • Vezir içerden seslendi de dedi ki: "Ey müridler, şunu bilmiş olun ki,
- 'Hz. İsa'dan bana, bütün dostlarından ve yakınlarından ayrıl, tek başına kal...' diye haber geldi.
- 645 • Yüzünü duvara çevir, yalnız başına otur. Hatta, kendi varlığından, benliğinden, benlikten bile uzaklaş, halvet et.
- Bundan sonra, bana konuşmaya izin yoktur. Bundan sonra benim, dedikodu ile de işim gücüm kalmamıştır.
 - Dostlar, Allah'a ısmarladık. Artık ben öldüm. Varımı yoğumu dördüncü kat göğe taşıdım.

⁹ Fecr Sûresi 27-30.

- Böylece istedim ki, dünyanın ateşle dolu derinliklerinde bir odun gibi zahmetler ve meşakkatler içinde yanmayayım.
- Bundan sonra dördüncü gökte, Hz. İsa'nın yanında oturacağım.”
- Sonra, vezir, bütün hıristiyan emîrlerini, birer birer çağırdı, her biri ile ayrı ayrı görüşüp, konuştu. 650
- Herbirine dedi ki: “İsa dininde, Hakk'ın vekili benim ve benim halifem de sensin.
- Öbür emîrlerin hepsi de sana uymak zorundadırlar. İsa onların hepsini sana tâbi kılmiştir.
- Hangi emîr aksilik yapar, sana uymazsa, onu yakala, ya öldür, yahud esir et.
- Ama, ben sağ oldukça, bu söylediklerimi kimseye söyleme, ben ölmedikçe de bu reisliğe istekli olma.
- Ben hayatta kaldığım müddetçe bu sırları hiç açıklama, pâdişahlık dâvâsına kalkma, bir çok şehirleri elde etmek sevdasına kapılma. 655
- İşte şu tomanı al, onda bulunan, İsa dininin hükümlerini ümmete açık bir dille, bir bir oku.”
- O emîrlerden her birine, ayrı ayrı olarak; “Hakk dininin senden başka vekili yoktur.” dedi.
- Emîrlerden her birini, birer birer ta'ziz ve takdis etti. Birine söylediklerini aynen ötekilerine de söyledi.
- Böylece her birine bir tomar verdi. Her tomarda yazılı olanlar, öbürüne aykırı idi.
- “Elif”den “ye” harfine kadar, nasıl harflerin şekilleri birbirine uymuyorsa, o tomarlardaki yazılar da, birbirine uymuyordu. 560
- Bundan sonra vezir, kırk gün daha kapısını kapadı. Sonra da kendini öldürüp, varlığından kurtulup gitti. 662
- Halk, onun ölümünü duyunca, mezarının başı bir kıyamet yeri oldu.
- Onun yası ile halk, saçını, sakalını yolarak ve elbisesini yırtarak mezarının başına öyle bir yığıldı ki...
- Arab'dan, Türk'den, Rum'dan, Kürd'den oraya toplananların sayısını ancak Allah bilirdi. 665
- Onun mezarının toprağını başlarına saçtılar, onun derdini kendilerine derman bildiler.
- Kabri başında bir ay oturup mâtem ettiler, gözlerinden kanlı göz yaşları akıttılar.
- Bir ay geçtikten sonra halk dedi ki: “Ey emirler, vezirin yerine, sizlerden kim geçecek?”
- Onu bilelim, vezirin yerine ona uyalım. Ona candan bağlanalım, elimizi de eteğimizi de onun eline teslim edelim.
- Madem ki güneş battı da o batış bizim gönlümüzü dağladı. Onun yerine bir çare 670

rağ uyandırmaktan başka çare yoktur.

- Sevgili, göz önünden kaybolunca, bize, onun yerini tutacak bir armağan gerekir.
 - Gül mevsimi geçip de, gül bahçesi harap olunca, gül kokusunu nereden koklayabiliriz? Gül suyundan...”
 - Emîrlerden biri ileri atıldı. O vefalı insanların yanına gitti. Dedi ki: “İşte o zâtın vekili, hatta bu zamanda İsmâ’ın halifesi benim...”
 - İşte şu tomar, ondan sonra benim vekil olacağımın belgesidir, şâhididir.”
 - Başka bir emîr de pusudan ortaya çıktı. O da vekillik dâvasına girişti.
- 700 • O da koltuğunun altından bir tomar çıkardı, gösterdi. Derken ikisini de, bir çift öfkese sardı.
- Diğer emîrler de, birer birer ortaya çıktılar, keskin kılıçlarını çektiler.
 - Her birinin elinde bir kılıç ve bir de tomar vardı. Sarhoş filler gibi birbirine düştüler.
 - Yüzbinlerce hristiyan öldürüldü. Kesik başlardan, tepeler meydana geldi.
 - Sağdan soldan kan selleri aktı. Bu savaş yüzünden havaya dağlar gibi tozlar kalktı.
- 705 • Vezirin ektiği fitne tohumları, başlarına âfet kesildi.¹⁰

Padişahın bir anneye çocuğunu ateşe attırması hikâyesi

- Yahudi pâdişahı, kucağında çocuğu bulunan bir kadını, putun önüne getirtti. Ateş alev alev yanıyordu.
 - Çocuğu anasının kucağından aldı, ateşin içine attı. Kadın korkusundan imandan çıkacak gibi oldu.
- 785 • Puta secde etmek istedi. Tam bu sırada, çocuk ateşin içinden; “Anne ben ölmedim.” diye seslendi.

¹⁰ *Mesnevî* şârihleri, bu hikâyenin kaynağının *Kısâs-ı Enbiyâ ve Ahd-i Atîk* olduğunu ve hikâyenin kahramanının Pavlos (=Polos) olduğunu yazıyorlar. Fakat Hz. Mevlâna bütün dinlerin esas itibarıyla vahdet üzerine kurulduğunu ve peygamberlerin aralarında fark bulunmadığını anlatmak için bu hikâyeye, kendi mübârek hayaline göre yeni bir şekil vermiştir. Hilekâr vezirin hazırladığı tomarlarda çeşitli görüşler, birbirine zıt inanışlar çok güzel bir şekilde belirtilmiştir. Hz. Mevlâna’nın görüşleri hep *Kur’ân* esasına dayandığı için bu hikâyede de bilhassa şu âyetlere işaretler vardır: “Onlar, dinlerini parçaladılar. Bölük bölük oldular. Her gurup kendi inancı ile sevinmekte ve ferahlamaktadır”, Rûm Sûresi 32.

“De ki, ey Kitap Ehli, geliniz aramızda eşit olan tek söze: Ancak Allah’a kulluk edelim. O’na hiç bir eş, ortak koşmayalım. Allah’ı bırakıp birbirimizi Rab edinmeyelim”, Âl-i İmrân Sûresi 64.

“Biz, Allah’ın peygamberlerinin hiç birisinin arasında fark görmeyiz”, Bakara Sûresi 285.

Halbuki aynı sûrenin 253. âyetinde “Peygamberlerin bir kısmını, kendilerine verilen özellikleri ile diğerlerinden üstün kıldık” buyurmakta ise de esas peygamberlik vazifesinde, tebliğe me’mur oluştaki, tebliğ ettiklerinin hepsinin de hakikatte aynı olduğu bir gerçektir. Meselâ Mûsâ Dini’nin on emri; hristiyanlıkta da, müslümanlıkta da yürürlükte.

Sayın okuyucularım, okuduğunuz bu uzun hikâyenin arasına sıkıştırılan bazı hikmetleri, tasavvufî görüşleri, bundan sonraki sahifelerde, ihtivâ ettikleri mevzulara göre konulan başlıklar altında bulacaksınız.

- “Sen de buraya gel, anneciğim, gerçi ben görünüşte ateş içindeyim ama... Burada iyiyim, hoşum.
- Bu ateş, hakikati örten, göstermeyen bir göz bağıdır. Aslında bu ateş, mânâ yakasından başını çıkararak bir rahmettir, bir lûtuftur.
- Anne, korkma, ateşe atıl, ateşe gir de, Hakk’ın iyiliğini, ihsanını gör. Has kullarının zevk ve safasını seyret.
- Su gibi görünen, fakat aslında yakıcı bir ateş âlemi olan şu dünyadan çık da, ateşe benzeyen, ateş gibi görünen suya dal.
- Anne korkma, ateşe gir de, ateş içinde yâseminler, güller, serviler bulan Hz. İb- 790 râhim’in sırlarını gör.
- Ben de senden doğmayı ölüm sanmıştım, senden ayrılacağım diye pek çok korkmuştum.
- Fakat doğunca, pis, daracık bir zindandan kurtuldum. Günün ışığına çıktım. Havası hoş, rengi güzel bir dünyaya geldim.
- Şimdi de şu ateş içinde rahatı, huzuru bulunca, dünyayı bir ana rahmi gibi yaşanılmaz bir yer olarak görmekteyim.
- Bu ateşin içinde öyle bir âlem gördüm ki, her zerresinde İsâ nefesi var, her zeresi bir ölü diriltilir.
- Ateş içinde gördüğüm dünya, şekil, sûret itibârı ile yok, fakat kendisi ve hakikati 795 var. Halbuki içinde bulunduğumuz var gibi görünen dünyanın şekli ise, sebatsız, bir kararda durmaz.
- Anne, annelik hakkı için gel, ateşe gir de, bu ateşte, ateşlik, yakıcılık olmadığını gör.
- Anne gel, ateşe gir, devlet, saadet geldi. Gel ateşe gir de, devleti, saadeti elden kaçıрма...
- Ben sana acıyorum da, o yüzden, seni ateşe çağırıyorum. Yoksa neşemden seni düşünmeye vaktim yok.
- Anne gir ateşe, başkalarını da çağır. Çünkü Allah, ateş içinde ni’met sofrası kur- 800 muştur.
- Ey Müslümanlar, hepiniz gelin, ateşe girin, iman zevkından başka her şey azabdan ibârettir.”¹¹

¹¹ Bediüzzaman Firûzanfer’in eserinde yazıldığına göre daha evvel geçen taassub yüzünden hristiyanları yok etmek isteyen bir yahudi pâdişahın soyundan gelen başka bir yahudi pâdişahı da, İsâ dinini ve ona bağlı olanları yok etmek ister. Bir ateş yaktırır. Yanı başına da bir put diktirir. Herkesi bu puta secde etmeğe çağırır. Secde edene dokunmaz, secde etmeyeni ateşe attırır. Derken bir kadını da alev alev yanmakta olan ateşin başına getirirler ve çocuğunu alıp ateşe atarlar. Kadın can korkusu ile, imanından dönecek iken, çocuk ateş içinden bağırırmaya başlar. “Korkmayın, ateş yakmıyor, gelin, ateşe girin, burası çok hoş.” diye onları ateşe çağırır. Halk bu mu’cizeyi görünce, kendilerini ateşe atarlar. Ateş onları yakmaz. Pâdişah kızar, ateşe çıkışır, onu kınamaya başlar. Ateş de dile gelerek yahudi pâdişahına cevab verir, der ki: “Ben bir emir kuluyum. Allah emretmedikçe kimseyi yakmam.” Derken ateş alevlerini artırır, etrafa yayılır. O zâlim pâdişahı da, ona uyanları da yakar, kül eder.” *Mesnevî Mehazları*, Firûzanfer.

Hûd (a.s.) zamanında Âd kavmini helâk eden rûzgârın hikâyesi

- Hûd Peygamber mü'minlerin buldukları yerin etrafına bir çizgi çizmişti. Şiddetli rûzgârlar, oraya gelince yumuşuyor, hafif ve hoş bir şekilde esiyordu.
- 855 • O çizginin dışında kalanların hepsini havaya kaldırıyor, havada param parça ediyordu.
 - Tıpkı bunun gibi Şeybân-ı Râ'î Hazretleri de, koyun sürüsünün etrafına belirli bir çizgi, bir hat çekerdi.¹²
 - Cuma günleri, namaz vakti gelince, kurtlar sürüye saldırmazlar diye böyle yapardı.
 - Hiç bir kurt, o çizgiden içeri girmezdi, hiç bir koyun da, çizgiden dışarı çıkmazdı.
 - Allah adamının çizdiği çizgi, kurdun da, koyunun da hırsını, hevasını bağlamıştı.
- 860 • Böylece ecel rûzgârı da, âriflere, Yusuf(a.s.)'in gömleğinin kokusu yahut gül bahçesinden gelen rûzgâr gibi yumuşak, güzel eser.
 - Ateş, İbrâhim(a.s.)'a dış geçiremedi. Çünkü o, Hakk'ın sevgilisi, seçkin kulu idi. Onu nasıl ısrabilirdi?
 - Din ehli de, şehvet ateşi ile yanmaz. Din ehli olmayanları ise, o ateş alır, tâ yerin dibine götürür.
 - Allah'ın emri ile kabaran deniz dalgaları, Hz. Musa'nın adamlarını tanıdı, Kıbtîlerden ayırt etti.
 - Hakk'ın fermanı gelince yer, Karûn'u altınları ve tahtı ile beraber aldı içine çekti, yuttu.
- 865 • Su ile toprak Îsâ (a.s.)'in nefesinden feyz alınca, kol kanat açtı, bir kuş olup uçtu.¹³
 - Senin Hakk'ı tesbih edişin, aslında sudan ve topraktan yaratılmış vücudunun bir buharı, bir nefesidir. Ancak, bu nefes gönülden gelince, cennet kuşu gibi kanatlanır, yükselir.
 - Tûr Dağı, Musa (a.s.)'in nûrundan aşka geldi, oynamaya başladı, olgun bir sûfi oldu, hatadan, noksandan kurtuldu.
 - Dağın aziz bir sûfi olup oynaması şaşılacak bir şey değildir. Mûsâ'nın teni de aslında Tur Dağı gibi toprak değil mi idi?

Hiz. Mevlâna'nın bu hikâyeyi alarak, bu hikâyeden ne hakikatler çıkardığı, görünen dünya ile görünmeyen dünyanın, sûret ile sıfatın nasıl karşılaştırıldığı görülmektedir. Böylece Hiz. Mevlâna anlatmak istediği konuları açıklamak için nereden olursa olsun misaller alarak, hikâyelerle o konuları câzib şekle sokarak Hakk âşiklarına sunmaktadır. Hikâyede anlatılan zâlim Yahûdî pâdişahının Zû-Nuvâs adında biri olduğunu yazarlar da var.

¹² Şeybân-ı Râ'î, İmam Şâfiî ile çağdaş bir veli. Mısır'da yaşamış. Çobanlık yaparmış. İmam Şâfiî bu çoban velinin huzurunda diz çökerek bir talebe gibi oturur, ona sualler sorarmış. Bu duruma hayret edenlere Şâfiî hazretleri; "Ben kitap ilmini biliyorum, O Allah ilmini biliyor." dermiş.

¹³ A'raf Sûresi'nin 49. âyetine işâret var.

Arslan ve av hayvanları

- Hoş bir vâdide bulunan av hayvanları, arslanın korkusundan huzursuzluk içinde 900 idiler.
- Çünkü arslan, zaman zaman pusudan çıkıyor, hayvanlardan birini kapıyordu. Bu yüzden o vâdi, onların hoşlarına gitmez bir yer olmuştu.
- Hayvanlar, hileye baş vurdular. Arslanın yanına geldiler, ona dediler ki: “Biz sana her gün, ne yiyecek isen, getirir, veririz, seni doyururuz.
- Bundan sonra avlanmaya çıkma, pusuya yatıp, bir av peşine düşüp bizi ür-kütme ve bu otağı, bu vâdiyi bize zehir etme...”
- Arslan, hayvanlara dedi ki: “Sizden hile değil de vefâ görsem, dediğiniz doğru ama, ben şundan, bundan çok hile gördüm, çok ağzım yandı.
- Ben insanların yaptıkları işlerden, ettikleri hilelerden helâk olmuşum. O yılanlar, 905 o akrepler tarafından çok ısırılmışım.
- İçimde pusu kurmuş olan nefis ise, hilede, kin gütmeye insanlardan fenâ, beter.
- Benim kulağım, ‘Gerçek mü’min bir yılan deliğinde iki kere sokulmaz’ hadisini işitti ve Peygamberin bu sözünü canla, gönülle kabul etti.”
- Hepsi de; “Ey her şeyden haberi olan hakîm! Sakınmayı bırak, çünkü sakın-mak, insanı kader hükmünden kurtaramaz.” dediler.
- Arslan dedi ki: “Evet, kader hükmüne uymak, Allah’a tevekkül etmek yol göste- 912 ricidir, ama sebeplere baş vurmamak da Peygamberin sünnetidir.
- Hz. Peygamber, yüksek sesle buyurmuştur ki: ‘Devenin dizini tevekkül ile bağ-la...’
- ‘Çalışıp kazanan Allah’ın sevgilisidir’ hadisini dinle, tevekkül edeceğim diye se-beplere sarılmakta tenbellik etme.”
- Hayvanlar, arslana dediler ki: “Rızık için çalışıp kazanmak halkın i’tikâd, inanç 915 zayıflığındandır. İnsanların kazançları, hırsları miktarınca elde ettikleri riyâ lokma-sıdır.
- Gökten yağmur yağdıran Allah’ın, rahmeti ile ekmek vermeğe de gücü yeter.”
- Arslan dedi ki: “Evet dediğiniz doğrudur. Fakat Allah, ayağımızın önüne de bir merdiven koymuştur.
- Dama basamak, basamak çıkmak gerek. Burada cebrî olmak, her şeyi Hakk’tan 930 bilmek, ham bir ümidir.
- Ayağın varken, kendini nasıl topal edersin? Elin varken pençeni yapma gücünü nasıl gizlersin?
- Efendisi kölesinin eline beli verince, söz söylemeden, efendinin ne demek istediği anlaşılır.
- Bele benzeyen el de, Hakk’ın bir işâretidir. Çalışmamız için bize verdiği bir e-mirdir. İşin sonunu düşünme gücümüz ise, onun sözleri, buyruklarıdır. Her şeyi, çalışmamıza bir sebeptir.”

- 948 • Hayvanların hepsi de, arslana bağıra bağıra dediler ki: “Sebeplere tohumlarını eken o harîsler...
• Yüz binlerce kadın ve erkek, sebeplere baş vurdukları halde, ne diye zamanın faydalarından birisini elde edemediler?”
- 950 • Dünya kurulalıdan beri, yüzbinlerce devirler içinde, sayısız insanın ağız ejderha gibi açıldı.
• O akıllı ve bilgili insanlar, öyle hilelere baş vurdukları ki, hilelerinden dağlar bile yerinden koştular.
• Bunca tedbirlerine rağmen, gerek ava giden kişilerin, gerekse çeşitli işlerde hırsla çalışanların ellerine, ezelde verilen kısımdan başka bir şey geçmedi.¹⁴
• Bütün bu uğraşan, didinen insanların hepsi de tedbirlerinden, çalışmalarından âciz kaldılar, bir şey elde edemediler, sonra da Allah’ın emri ve takdiri ne idi ise, o oldu.
- 955 • Ey tanınmış kişi, kazanmayı bir addan başka bir şey bilme, ey hilekâr, senin bu hileli çalışmalarını da, bir vehimden başka bir şey sanma.”
- 971 • Arslan; “Evet.” dedi. “Tevekkül doğrudur. Fakat, bir de peygamberlerin ve müminlerin çalışmalarına bak.
• O mübârek insanlar, türlü cefâlar, mihnetler çektilerse de yılmadılar, Allah, onların uğraşmalarını, didinmelerini boşa çıkarmadı.
• Onların tedbir ve çare aramaları, her zaman hoş ve latîf oldu; zâten güzelden ne gelirse güzeldir.
• Onların tuzakları, göklerin mânâ kuşunu yakaladı. Çalışmaları yardımı ile onlar, noksanlardan kurtuldular, tamamiyle kemal mertebesi buldular.
- 975 • Ey mânâ yolunun isteklisi, ey Hakk âşığı, gücün yettikçe peygamberlerle, velilerin yolunda bulunmaya çalış.”
- 992 • Arslan, bu çeşit bir çok deliller getirdi. O cebrîler, yâni av hayvanları, arslanın cevaplarını dinleyip kandılar.
• Tilki, ceylan, tavşan, çakal cebrîliği bıraktılar, dedi-koduyu kestiler.
• Bu alış verişte ziyana düşmemek için, kükremiş arslanla anlaşmaya vardılar.
- 995 • Her günün payı zahmetsizce arslana gidecekti. Bu sûretle onun da başka bir isteği olmayacaktı.
• Her gün kur’a, hangi hayvana düşerse, o hayvan, pars gibi koşup, arslanın yanına gidecekti.
• Bu ölüm kadehi, bu kur’a döne dolaşa tavşana, gelince, tavşan; “Bu cefâ daha ne vakte kadar sürüp gidecek.” diye bağırdı.

¹⁴ Merhûm Şeyh Gâlib Hazretleri bir şiirinde:

“Ne zaman ki bezm-i canda buluşuldu kâle-i kâm
Bize hisse-i muhabbet dil-i pâre pâre düştü.” diye yazar.

- Hayvanlar dediler ki: “Bunca zamandır, biz, ahdimizde vefâda bulunduk, sö-
ümüzde durduk, bu uğurda canlarımızı fedâ ettik.
- Ey inatçı tavşan, bizim adımızı kötüye çıkarma, haydi, çabuk yürü git, arslan in-
inesin...”
- Tavşan; “Dostlar, kızmayın, bana mühlet verin de hilemle, ona oyun oyna- 1000
yacağım, oyunla, siz de belâdan çıkın kurtulun.” dedi.
- “Mühlet verin de, hilemle canınız eman bulsun, bu can kurtaracak hilem, oğul-
larınıza miras kalsın, söylensin dursun.”
- Hayvanlar, tavşana dediler ki: “Bizim sözümüze kulak ver, tavşan olduğunu u- 1005
nutma, haddini aşma..
- Bu ne biçim lâf? Senden daha iyi, daha güçlü olanlar, bu sözü hatırlarına bile
getirmediler.
- Sen, ya gurura kapıldın, yahut da başımıza gelecek bir kaza var. Yoksa böyle
bir söz, senin gibi bir âcize, bir zavallıya nasıl yaraşır?”
- Tavşan; “Dostlar!” dedi. “Bu sözleri bana Allah ilhâm etti. Bu yüzdendir ki, be-
nim gibi âciz ve zavallı bir mahlûkta, kuvvetli bir fikir ve bir kurtuluş tedbiri hâsil
oldu.”
- Cenâb-ı Hakk’ın bal arısına öğrettiği hüner ve ma’rifet ne arslanda vardır, ne de
yaban eşeğinde...
- Arı, taze balla dolu petekler yapar, Allah, o bilginin kapısını ona açmıştır. 1010
- Allah’ın ipek böceğine öğrettiği hüneri, hangi fil bilir?”
- Ondan sonra, hayvanlar; “Ey çevik tavşan!” dediler. “Aklında ne varsa, ne dü- 1041
şünüyorsan onları söyle, ortaya koy.
- Sen cüssene bakmadan, bir arslanla uğraşmaya kalkışmışsın. Bu hususta, aklına
gelen tedbir ne ise, bize de söyle.
- Birbirinden fikir sormak, danışmak, ayıklık, uyanıklık verir, akıllar, akla yardım
eder.”
- Hz. Peygamber efendimiz; ‘Ey tedbir sahibi kişi, bir kere de güvendiğin bir kim-
eye danış.’ diye buyurdu.”
- Tavşan dedi ki: “Her sır açığa vurulmaz. İşin sonunun ne olacağını bilemezsin, 1045
bazen tek dediğin çift, bazen çift dediğin tek olur.¹⁵
- Aynanın saflığını, berraklığını yüzüne karşı söyleyecek olursan, ayna çabucak
buğulanır, bulanır da bizi bize göstermez.

¹⁵ Tek, çift kelimelerini “tek-çift” şeklinde Türkçe olarak Mevlâna bu beyitte kullandığı gibi oğlu Sultan Veled Hazretleri de şu meâlde olan bir beytinde aynen kullanmıştır: “Bu aylık dünyasında kulları, Cenâb-ı Hakk’tan ayrı düşmüş gibi görünürlerse de, aslında hepsi, Allah’la beraberdir. Zâhirde çift gibi görünürlerse de bâtında tektirler.”

- Şu üç şey hakkında dudağını az kımıldat: Fikrini, kanaatını, paranı, bir de mezhebini kimseye söyleme.¹⁶
 - Çünkü bu üç şeyin düşmanı çoktur. Düşman bunları bilince sana pusu kurar.
 - Bir sırrı, bir iki kişiye söyledin mi, artık o sırra veda et. İki kişiyi aşan bütün sırlar, yayılır, gider.”
- 1050 • Tavşan gitmeyi bir zaman geciktirdi. Sonra kalkıp pençesi kuvvetli arslanın yanına gitti.
- Tavşanın gecikmesinden ötürü, arslan kızgınlığından toprağı kazıyor, kükreyip duruyordu.
 - Kendi kendine diyordu ki: “Ben zaten ‘o alçakların ahidleri hamdır, gevşektir, onlar sözlerinde durmazlar’ demiştim.
 - Onların bir ağızdan bağrışıp ulumaları beni aldattı. Şu zaman, beni ne vakte dek böyle aldatacak.”
- 1090 • Arslan, öfkeli bir halde diyordu ki: “Düşman kulağıma aldaticı sözler söyledi de, benim gözümü bağladı.
- Cebrî olan o hayvanların hileleri beni bağladı. Onların sahte kılıçları bedenimi yaraladı.
 - Bundan sonra ben, artık, onların riyâkâr sözlerini, aldaticı bağrışmalarını dinlemem, o seslerin hepsi de şeytan sesleri, gulyabânî sesleri.
- 1095 • Ey gönül, durma, onları parçala, postlarını yüz; zâten onlar posttan başka bir şey değildir.”
- 1150 • Öfkelenip duran, coşup köpüren arslan, tavşanın uzaktan gelmekte olduğunu gördü.
- Tavşan korkusuz ve küstahca koşuyordu. Öfkeli, asık suratlı idi, kızmış, aksileşmişti.
 - Çünkü o, kırık dökük bir hale gelmek, suçlu gibi görünmek istemiyordu. Cesur ve korkusuz görünmekle, şüpheleri üzerinden atacaktı.
 - Tavşan, ilerleyip yaklaşınca, arslan ona; “Ey soysuz!” diye haykırdı.
 - “Ben ki, öküzleri parçalamış, erkek arslanların kulaklarını burmuş, onları yola getirmiş bir kahramanım.
- 1155 • Senin gibi, bir tavşan parçası kim oluyor ki, benim gibi bir arslanın emrini ayaklar altına atıyor.”
- 1157 • Tavşan; “Aman efendim.” dedi. “Lütfeder de bağışlarsan, bir sözüm var, arz edeyim.”
- Arslan dedi ki: “Ey ahmakların anlayışsızı, basiretsiz, ne gibi özrün var? Pâdişahların huzuruna böyle mi; bu vakitte mi gelirler?”
 - Sen vakitsiz öten bir horozsun, senin başını kesmek gerekir. Zaten ahmağın özrü dinlenmeğe değmez ki...

¹⁶ Altınını, gidişini ve mezhebini ört” diye bir hadîse işâret var.

- Ahmağın özrü, kabahatinden beterdir. Câhilin özrü ise, ilmin zehri mesâbesin- 1160 dedir.
- Ey tavşan, senin özründe bilgi yok, bomboş. Ben tavşan değilim ki, böyle bilgi-sizce söylenmiş bir sözü kulağıma sokabileyim.”
- Tavşan; “Pâdişahım!” dedi. “Adam olmayanı, adam yerine koy; zulüm görmüş, canı yanmış birisinin de özrüne kulak ver.
- Hele yolunu şaşırılmış bu zavallıyı, pâdişahlık makamının zekâtı, şükranı olarak kabul et, onu yolundan kovma.
- Bütün ırmaklara, arklara su veren, o büyük deniz bile çeri çöpü başının üstünde gezdirir.
- Bu keremi yüzünden denizden bir şey eksilmez, bu kereminden ötürü deniz ne 1165 çoğalır, ne de azalır.”
- Arslan; “Ben” dedi. “Keremi, iyiliği yerine göre yaparım, yerinde lûtfuda bulunurum. Herkese boyuna göre elbise biçerim.”
- Tavşan dedi ki: “Her ne kadar lûtfâ lâıyk değilsem de, beni dinle. Zaten ben, nehir ejderhasının önüne başımı koydum, ne yaparsan yap.
- Ben kuşluk vakti yola düşmüş, arkadaşım ile beraber pâdişahımın huzuruna geliyordum.
- Arkadaşlarım, senin için, benimle beraber başka bir tavşanı da bana yoldaş etmişler, yollamışlardı.
- Yolda önümüze çıkan bir arslan, kulunuza ve huzurunuzda gelmekte olan yol 1170 arkadaşımın saldırdı, her ikimizin de canına kasd etti.
- Bize saldıran arslana dedim ki: ‘Biz pâdişahlar pâdişahının kullarıyız, o kapının değersiz iki küçük kapı yoldaşlarıyız. Bize dokunma...’
- Fakat, o, hiddetlendi de dedi ki: ‘Pâdişahlar pâdişahı dediğin de kim oluyor? Benim huzurumda, öyle her adam olmayanın adını ağzına almaktan utan!’
- Her ikiniz de, kapımdan döner giderseniz, hem seni, hem de pâdişahını param parça ederim’.
- Ben de, o arslana dedim ki: ‘Bana izin ver de bir kere daha pâdişahımın yüzünü göreyim de, ona, senden haber vereyim’.
- O arslan da bana; ‘Yoldaşını, yanımda rehin olarak bırak, yoksa inancıma göre 1175 sen, benim kurbanımsın.’ dedi.
- Ona çok yalvardımsa da hiç fayda etmedi. Arkadaşımı rehin olarak aldı, beni yalnız bıraktı.
- Arkadaşım, letafette, güzellikte ve semizlikte benim üç mislimdi.
- Bundan sonra o arslan yüzünden o yol kapanmıştır. Bizim halimiz de arz ettiğim gibi oldu.
- Bundan sonra, sana gönderilen günlük nafakadan ümidini kes, ben sana doğruyu söylüyorum; doğru ise acıdır.
- Eğer sana, günlük nafaka gerekse, yolu temizle; haydi gel de o korkusuz arslanı 1180 ortadan kaldır.”

- Arslan dedi ki: “Haydi bakalım, bismillah, gidelim. O bahsettiğin arslan nerededir? Doğru söylüyorsan, öne düş...”
 - Gidelim de, onun da cezasını vereyim, onun gibi yüzlercesinin de. Bu söylediklerin yalansa senin de hakkından gelirim.”
 - Tavşan arslanı tuzağına düşürmek için kılavuz gibi önüne düştü.
 - Önceden, nişan koyduğu bir kuyuya doğru yürümeğe başladı. Tavşan bu derin kuyuyu, onun canına tuzak yapmıştı.
- 1185 • Her ikisi de, kuyunun bulunduğu yere yaklaştılar. İşte, sana su gibi, saman altında yürüyen bir tavşan.
- 1263 • Kuyu yanına gelince, arslan, tavşanın geri kaldığını gördü.
- Ona dedi ki: “Niçin ayak sürüyorsun? Geri kalma, öne düş.”
- 1265 • Tavşan; “Ayağım nerede? Korkudan bende el, ayak kalmadı ki, canım tir tir titriyor. Yüreğim yerinden oynadı.” dedi.
- “Yüzümü görmüyor musun? Betim, benzim sapsarı. Zaten, rengim içimin ne hale geldiğini haber veriyor.”
- 1297 • Arslan; “Sen, şu hastalık sebeplerini bırak da, neden geri kaldın? Bana onu söyle, onu öğrenmek istiyorum.” dedi.
- Tavşan; “O arslan” dedi. “Bu kuyuda oturuyor. O, bu kalede, her türlü âfetlerden emindir.”
- 1301 • Arslan dedi ki: “Korkma, ileri gel. Benim açacağım yara onu kahreder. Bir bak bakalım, o arslan orada mı?”
- Tavşan; “Ben o ateşten yanmışım, yaklaşamam.” dedi. “Sen beni kucağına alırsan...”
 - Ey kerem madeni, ancak o zaman gözümü açar, kuyuya bakabilirim.”
 - Arslan tavşanı, kolları arasına aldı. O da arslanın himayesinde kuyuya kadar sokuldu.
- 1305 • Kuyuya baktıkları zaman, su içinde, arslanın ve tavşanın hayali göründü.
- Arslan, suda kendi aksini gördü. Kuyuda bir arslan, kucağında da semiz bir tavşan görünmekte idi.
 - Arslan, düşmanını suda görünce, tavşanı bıraktı kuyuya atladı.
 - Kazdığı kuyuya kendisi düştü. Yaptığı zulüm, kendi başına geldi.
- 1339 • Tavşan, kurtulduğuna, sevinerek müjde vermek için hayvanların bulunduğu ovaya koştu.
- 1340 • Arslanın kuyu içinde inleyerek öldüğünü gördüğü için tavşan, çayıra doğru koşarken, sevincinden oynuyor, çarh atıyordu.
- 1341 • Ölümün elinden kurtulduğu için havada oynayan dal gibi, yaprak gibi raks ediyor, sallanıyor, el çırpıp duruyordu.
- 1357 • Durumu öğrenen bütün vahşi hayvanlar, güle oynaya, sevinerek, zevke dalıp coşarak, sıçrayıp oynamaya başladılar.

- Etrafında halka oldular. Tavşanı mum gibi ortaya aldılar. Karşısında saygı ile yerlere kapanıp dediler ki:
- “Sen gökten inmiş bir melek misin? Yoksa peri misin. Hayır hayır, ne meleksin ne de peri, sen erkek arslanların Azrâilî’sin.
- Ne olursan ol, canımız sana kurban olsun, onu yendin; elin, kolun sağ olsun. 1360
- Bir kere daha söyle, onu nasıl kandırdın, nasıl faka bastırdın? O zâlimi hangi hile ile kahrettin? 1362
- Bir kere daha söyle de, hikâyen derdimize derman olsun, bir kere daha söyle de, can yaralarına merhem olsun.”
- Tavşan dedi ki: “Ey büyük varlıklar, benim bu başarım, Allah’ın yardımı ile 1365 oldu. Yoksa bir tavşan kim oluyor ki, böyle bir iş yapabilsin?
- Allah, benim koluma kuvvet, gönlüme nûr ihsan etti. Gönlümdeki nûr da elime, ayağıma güç verdi.”¹⁷

¹⁷ *Mesnevî*’nin I. cildinin 900 numaralı beyti ile başlayan ve *Mesnevî-i Şerif*’in en uzun hikâyelerinden biri olan “Arslan ve Av Hayvanları” hikâyesini Mevlâna, *Kelile ve Dimne* kitabından aldığı haber veriyor; “*Kelile*’den bu hikâyeyi oku ve kıssadan hisse almaya bak.” (*Mesnevî*, I, 899) diye buyuruyor. *Kelile ve Dimne* aslı Hindistan’da milâdın 3. asrında Keşmir’de; Sanskrit diliyle kaleme alınmıştır. Müellif olarak gösterilen Beydaba bir ünvan olup “âlimlerin başı” demekmiş.

Şu halde bu kitabın yazarı bilinmemektedir. Bu kitapta bulunan hayvan hikâyeleri ve onlara söylenen sözler, hikmetler de, Hind milletinin, Hind halkının görüşleri ve düşünceleri demektir. Asırlardan beri, *Kelile ve Dimne* çeşitli adlar altında, çeşitli dillere çevrilmiş olup, dünyada ölmez eserler arasına girmiştir. Denilebilir ki, insanoğlunun hayvanlara ait olan hikâyelerinin ilk kaynağını bu kitap teşkil etmektedir. Eski Yunanlıların “Aesipos” (Ezop) hayvan masallarını bundan aldığı gibi, Lâtin Phaedrus ve Fransızların La Fontein’in fabl’ları da kaynağını hep bu hind efsanelerinden almıştır.

Bu kitap dilimize de tercüme edilmiştir. Önce Ali Çelebi (1455) tarafından *Hümâyûnnâme* adı ile çevrilmiş, sonradan Ahmed Midhat Efendi tarafından sade dille hülâsası neşredilmiştir. Bu değerli kitap daha sonra Ömer Rıza tarafından Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir.

Hz. Mevlâna; Arslan ve Av Hayvanları hikâyesini *Kelile*’den almış ama, ona bambaşka bir şekil vermiş, onu genişletmiş, içine başka hikâyeler katmış. Kendi anlatmak istediği konuları yeri geldikçe derinleştirmiş, böylece; okuyucuya kendi görüşle

rini, fikirlerini, inançlarını hayvanların ağızından iletmiştir. Dikkatle okunduysa görülür ki, Hz. Mevlâna, bu hikâyede, arslanın ve diğer hayvanların ağızından “çalışmanın önemi, Allah’a tevekkül, kazâ, kader, irâde-i cüz’iyye” konuları üzerinde özlü, derin mânâlar, fikirler yürütmekte, bizi Mu’tezile tâifesinin islâmî olmayan inançlarından kurtarmaya çalışmakta, gerçek islâmî inanca götürmektedir. Konuların daha iyi anlaşılması için, birbirine zid düşen görüşler ortaya koymakta, okuyucuyu düşünceye sevk etmekte, sonunda da onu tam Muhammedî imana götürmektedir. Hikâyeden çok tatlı sonuçlar çıkarmakta, çok hoş, hayatî yorumlar yapmaktadır.

Ezcümle: “O arslanın kendine saldırmaması gibi, sen de başkalarına saldırmak, haberin olmadan kendine saldıyorsun.” 1323. beyt. “Sen kendi kendine kılıç çekiyorsun.” “Ey insanoğlu, başkalarından gördüğün zulümler, kötülükler, senin kendi kötü huyunun onlardan aksetmesidir, onlardan görünmesidir.” 1319. beyt.

Azrâil'in bakışından korkan adamin hikâyesi.

- Saf bir kişi, bir kuşluk vakti, koşa koşa Hz. Süleyman'ın adalet sarayına sığındı.
 - Yüzü gamdan, korkudan sararmış, iki dudağı mosmor kesilmişti. Hz. Süleyman, ona; "Efendi! Sana ne oldu?" diye sordu.
 - Adam; "Azrâil, bana öyle öfkeli, öyle kin güder bir gözle baktı ki..." dedi.
 - Hz. Süleyman; "Peki." dedi. "Sen, şimdi benden ne istiyorsun? Onu söyle!" Adam; "Ey canları koruyan büyük varlık! Rüzgâra emret de..."
- 960 • Beni buradan Hindistan'a götürsün; belki kulunuz, oraya gidince canını kurtarmış olur."
- 963 • Hz. Süleyman rüzgâra emretti. Rüzgâr da o adamı aldı, hemen deniz üstünden uçurarak Hindistan'ın iç taraflarında bir yere götürdü.
- Ertesi gün dîvân kurulmuştu. Herkes, Süleyman'ın huzuruna gelmişti. Hz. Süleyman Azrâil'e dedi ki:
- 965 • "Senin korkundan bana gelip sığınan, o müslümana, onu canından, malından, evinden, barkından ayırmak, avare etmek için mi öyle öfkeli baktın?"
- Azrâil dedi ki: "Ben ona öfkeli bakmadım. Ben onu, yol üstünde gördüm de, şaşırıp kaldım, bu sebeple ona, şaşkın şaşkın baktım.
 - Çünkü, Cenâb-ı Hakk bana 'Onun canını, bugün Hindistan'da al' diye buyurmuştu.
 - Şaşırıp da, kendi kendime dedim ki: 'Bu adamın yüzlerce kanadı bile olsa, onun bugün Hindistan'a varabilmesi çok uzak, çok zor'."
 - Ey yoksulluktan, ilâhî takdirden korkan ve ihtiraslarına kapılan kişi; sen, bütün dünya işlerini buna kıyas et, gözünü aç da, hakikati gör.
- 970 • Kimden kaçıyoruz? Kendimizden mi? Ne de olmayacak şey! Kimden neyi kapıyoruz? Neyi kaçırıyoruz? Allah'tan mı? Ne de büyük günah...

Hüdhüd hikâyesi.

- Vaktaki Süleyman Peygamberin otağını, dîvân çadırını kurdular, bütün kuşlar, ona hizmet etmeğe geldiler.
 - Onu, kendilerinin dillerini bilir, sırlarına mahrem kesilir buldular da teker teker canla başla huzuruna koştular.
 - Bütün kuşlar, cik cik diye ötmeyi bırakmışlar, sen bir kardeşinle nasıl konuşursan, onlar da Süleyman(a.s.)'la daha fasîh, daha rahat bir şekilde konuşmaya başlamışlardı.
- 1205 • Bir dili konuşmak, birbirinin dilinden anlamak, bir çeşit yakınlık, bir çeşit bağlılıktır. İnsan dilini bilmediği yabancılarla bir arada kalınca, bağlanmış, hapse düşmüş gibi olur.

- Aynı dili konuşan, nice Hindli ile nice Türk vardır ki, birbirleri ile anlaşrlar, ahab olurlar. Fakat iki Türk birbirinin dilinden anlamazlarsa, birbirlerine yabancı kalırlar.
- Halbuki gönül dili, mahremlik dili, karşılıklı içten anlaşma dili, bambaşka bir dildir. Hiç bir dile benzemez. Gönül birliği, dil birliğinden daha üstündür.
- Gönülden sözsüz, işâretsiz, yazısız, yüzbinlerce ifâdeler, konuşmalar belirir.
- Bütün kuşların her biri, kendi sırlarını, hünerlerini, bilgilerini, işlerini,
- Bir bir Süleyman'a söylüyor, kendilerini bildirmek ve tanıtmak için öğünüyor- 1210 lardı.
- Kuşların bu öğünmeleri, kibirlerinden, kendilerini göstermek istediklerinden ötürü değildi. Sadece Süleyman(a.s.)'ın huzurunda, kendilerine mevki verilmesi ve onun yakınından olmayı arzu ettikleri içindi.
- Hühüd'e sıra geldi. Sifatını, düşüncesini bildirme nöbeti ona düştü. 1214
- Dedi ki: "Pâdişahım, en küçük hünerimi kısaca arz edeyim; çünkü kısa söyle- 1215 mek daha iyidir."
- Hz. Süleyman; "Söyle bakalım, o hünerin nedir?" diye sordu. Hühüd dedi ki: "Ben havada, çok yükseklerde uçarken..."
- Yukarlardan, şaşmayan bir gözle, yakın gözü ile bakınca, yerin derinliklerindeki suyu gördüm.
- O su nerededir? Derinliđi ne kadardır? Ne renktedir? Nereden coşup gelir? Topraktan mı, yoksa taştan mı? Hepsini gördüm, bilirim.
- Ey Süleyman! Ordunun konacađı yeri, belirlemen için, bu bilen, anlayan kulu- nu seferlere berâber götür."
- Bunun üzerine Süleyman Peygamber; "Susuz, uçsuz bucaksız çöllerde sen bize 1220 arkadaş ol, bizimle beraber bulun." dedi.
- Karga bu sözleri duyunca, hasedinden, Süleyman'ın huzuruna geldi de; "O" dedi. "Yalan söyledi, kötü söyledi.
- Pâdişah'a karşı söz söylemek edebe aykındır. Hele o söz, yalan olursa, olmayacak bir söz olursa..
- Eğer Hühüd, de bu görüş olsa idi, bir avuç toprak altındaki tuzağı nasıl olur da görmezdi?
- Nasıl olur da tuzağa tutulurdu? Nasıl olur da muradına ermez, kafese girerdi?"
- Bunun üzerine Süleyman dedi ki: "Ey Hühüd, ilk iddianın yalan çıkması sana 1225 yakışır mı?
- Ey ayran içmiş olan, nasıl olur da sarhoşluk taslarsın, huzurumda lâf edersin, hem de yalan söylersin."
- Hühüd dedi ki: "Ey pâdişahım, benim gibi çıplak, yoksul, bir zavallı aleyhinde düşmanımın söylediği sözleri, Allah için olsun, dinleme.
- Bu iddiamın aslı yoksa, işte, yere başımı koydum, boynumu vur.

- İlâhî kazayı inkâr eden karganın binlerce akli bile olsa kâfirdir.
- 1231 • Eğer ilâhî kaza, aklımlın gözünü kapatmasa, ben tuzağı havadan görürdüm.
- Fakat kaza gelir çatarsa, bilgi uykuya dalar, ay kararır, güneş tutulur.¹⁸
 - Hakk'ın kazasının insanı şaşkırtan bu çeşit tertiplerinin zuhuru nâdir değildir. Kazayı ve kaderi inkâr edenin inkârını da kazadan ve kaderden bilmelidir.”

Kayser'in elçisinin Hz. Ömer'in kerâmetlerini görmesi

- 1390 • Uçsuz, bucaksız çölleri aşarak Rum Kayseri'nden Hz. Ömer'e bir elçi geldi, Medine'ye ulaştı.
- Medine halkına; “Halifenin sarayı nerededir?” diye sordu. “Lûtfen bana gösterin de atımı ve eşyama oraya çekeyim.”
 - Sorduğu kişiler; “Halifenin sarayı yoktur. Fakat onun pek parlak, pek aydınlık bir can sarayı, bir gönül sarayı vardır.” dediler.
 - “Hz. Ömer'in emir ve halife diye adı cihana yayılmışsa da, onun fakir ve garip dervişler gibi küçük bir evceğizi vardır.
 - Ey kardeşim, sen onun mânevî ve rûhânî sarayını nasıl görebilirsin ki senin gönül gözünde hastalık vardır.¹⁹
- 1395 • Sen gönül gözünü mânevî hastalıktan temizle de, ondan sonra Hz. Ömer'in rûh sarayını gör.”
- 1408 • Hiç işitmediği bu güzel sözleri duyunca, Rum Elçisi'nde Hz. Ömer'i görme özlemi arttı.
- O büyük insanı aramak, görmek sevdasına kapıldı da atını ve eşyasını düşünmez oldu.
- 1413 • Bir Arab kadını, elçinin yabancı bir kimse olduğunu ve Hz. Ömer'i aradığını anlayınca; “İşte Ömer, şu hurma ağacının altında.” dedi.
- “Oraya var da, halktan ayrılmış yapayalnız, hurma ağacının gölgesinde yatan, Allah'ın gölgesini gör.” dedi.²⁰
- 1415 • Elçi, oraya geldi. Uzakta durdu. Hz. Ömer'i görünce titremeye başladı.
- Elçiye, o uyuyandan bir heybet geldi. Gönülünde hoş bir hal belirdi.

¹⁸ “Kaza, gelip çattığı zaman, göz kör olur, görmez” meâlindeki bir hadîs-i şerîf vardır.

¹⁹ Metinde “Senin gönül gözünde kıl bitmiştir.” denilmektedir. Gözde kıl bitmesi tâbiri göz hastalıklarındanmış. Burada, gözün maddî olarak hastalanması değil de mânevî hastalığı bahis konusudur. İnsanın gözünü hasta eden, hatta körleştiren duyguları şârihler şöyle sıralamışlardır: Şehvet, şöret, hiddet, benlik gibi nefsanî görüşler ve kesret görüşü.

²⁰ “Sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir” diye bir hadis var. Mevlâna bu hadise işâret etmektedir. Gölge anlamı tamamıyla mânevî ve mecâzidir. Hâşâ, Allah maddî bir varlık değildir ki, onun gölgesi olsun. Buradaki gölge mecâzî anlamda Allah'ın adâletini temsil etmektedir.